

Toplumsal Politika Dergisi

Turkish Journal of Social Policy

e-ISSN: 2717-9338

Başvuru: 28.05.2025 Kabul: 16.06.2025

Araştırma Makalesi / Research Article

Sosyal Hizmet, Sosyal Girişimcilik ve Yoksulluk İlişkisi: Sosyal Girişimcilik Yoksulluğa Bir Çözüm Mü?

The Relationship Between Social Service, Social Entrepreneurship and Poverty: Is Social Entrepreneurship a Solution to Poverty?

Mehmet BİRİNCİ ¹

ÖZ

Günümüzde yoksulluk son derece önemli bir sosyal sorun olarak dünya ülkelerinin üzerinde kafa yorduğu, çeşitli politikalar üretmek suretiyle önlemeye, azaltmaya ve nihayetinde ortadan kaldırmaya çalıştığı, çeşitli sorunlara kaynaklık ettiği kabul edilen bir olgudur. Çalışma kapsamında, sosyal fayda ve finansal sürdürülebilirlik temelinde, sosyal girişimcilik ve sosyal hizmet ilişkisi irdelenmiş, sosyal girişimciliğin yoksullukla mücadelede sosyal hizmete bir model oluşturması ve yoksulluğun yenilenmeden ortadan kaldırılmasında hangi katkıları sunabileceği tartışılmıştır. Bu çalışmada, yoksulluk sorunu ile sosyal hizmet ve sosyal girişimcilik ekseninde nasıl mücadele edilmesi gerektiği, sosyal girişimcilik faaliyetlerinin yoksulluk ve yoksulluğun kaynaklık ettiği çeşitli sosyal sorunlara ne tür çözümler üretebileceği gibi sorulara cevap aranmıştır. Sosyal girişimcilik, hayırseverlik ve sosyal sorumluluk faaliyetlerinin dışında, insanları yoksulluk döngüsü içine alan koşulları değiştirmek, bunu yaparken yenilikçi, uygulanabilir, pratik ve sürdürülebilir yaklaşımları önceler. Sosyal girişimciliğin çeşitli sorun alanlarında sosyal etki yaratma, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekleme, ekonomik ve sosyal kalkınmayı dengeleme potansiyeli yoksulluğun çözümünde önemli bir yol haritası sunabilir. Sosyal girişimcilik yoluyla yoksulluğun azaltılmasına yönelik araştırmalar incelendiğinde, özellikle gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelerde sosyal girişimcilik faaliyetlerinin yoksulluğun önlenmesi ve azaltılmasındaki önemini ortaya koyması bakımından dikkate değerdir. Yoksulluk sorunun yenilenmeden ve kalıcı olarak ortadan kaldırılması, hayırseverlik temelinde değil, aksine sosyal girişimcilik yaklaşımları çerçevesinde ele alınması halinde mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Girişimcilik, Yoksulluk, Sosyal hizmet, Sosyal Etki, Yenilenebilir Yoksulluk

ABSTRACT

Poverty is today recognized as a critical social problem that countries worldwide seek to prevent, reduce and ultimately eliminate through various policies. This study examines the relationship between social entrepreneurship and social work based on social benefit and financial sustainability. It discusses how social entrepreneurship can serve as a model for social services in the fight against poverty and what contributions it can make to its sustainable eradication. In this study, questions such as how poverty should be addressed within the framework of social work and social entrepreneurship, and what solutions social entrepreneurship activities can offer to poverty and the various social problems it causes, are explored. Beyond philanthropy and corporate social responsibility, social entrepreneurship prioritizes innovative, feasible, practical, and sustainable approaches that change the conditions trapping people in the cycle of poverty. The potential of social entrepreneurship to create social impact in diverse problem areas, support the Sustainable Development Goals, and balance economic and social development offers an important roadmap for solving poverty. A review of

¹ Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi/Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye, Mehmet.birinci@izu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5639-4799

research on reducing poverty through social entrepreneurship, especially in underdeveloped or developing countries, highlights the importance of these activities in preventing and alleviating poverty. It is concluded that permanently eliminating poverty is possible not based on charity, but within the framework of social entrepreneurship approaches.

Keywords: Social Entrepreneurship, Poverty, Social Work, Social Impact, Sustainable Poverty Elimination

Giriş

Girişimcilik, ekonomik büyüme ve kalkınma ile yakından ilgili bir kavramdır. Ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarının sağlanmasında, küresel rekabet avantajı elde etmede ve işsizliğin azaltılarak toplumsal refahın artırılmasında itici bir güç olarak öne çıkmaktadır (Maya ve Yılmaz, 2018). Girişimciliğin ekonomik olduğu kadar sosyal ve kültürel boyutları da vardır. Girişimci içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerden etkilenmekte ve içinde bulunduğu ortamı etkilemektedir. Girişimcilik başta istihdam olmak üzere, sektörler arasında iş birliği, sosyal etki yaratma ve gelir dağılımı dengesine katkı sunarken, yoksullukla mücadele gibi özellikleri sayesinde hem ekonomik hem de sosyal kalkınmanın gerçekleşmesinde önemli bir işleve sahiptir (Pehlivanoğlu ve Kayan, 2019). Küreselleşme ve benzeri gelişmelerin toplumda yol açtığı sorunların çözülmesinde yenilikçi bir anlayışla hareket etme potansiyelini arttıran girişimciler, toplumsal etki yaratmayı önceleyen ve aynı zamanda sürdürülebilirliği temel alan yeni bir alan oluşturmaya başlamış ve böylece sosyal girişimcilik gelişmeye başlamıştır.

Son yıllarda hükümetler, sivil toplum örgütleri, politika yapıcılar, akademisyenler ve büyük şirketlerin yoksulluğu hafifletmeye yönelik çalışmalara olan ilgilerini artırmıştır. Diğer yandan, Birleşmiş Milletler tarafından önde gelen sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde ele alınan yoksulluk, dünya nüfusunun neredeyse yarısını kapsayan, hâlâ dünya çapında büyük bir sorunu temsil etmektedir (Ciambotti, 2020). Yoksulluğun küresel bir sorun, önemli bir sosyal problem olduğunu kabul etmeden, yoksulluğun önlenmesi, azaltılması ve nihayetinde ortadan kaldırılması mümkün değildir. Ortaya konacak sosyal politika önlemleri ve yapılacak müdahalelerin buna göre şekillenmesi, öncelikle yoksulluğun insanlık için mücadele edilmesi gereken ve birçok sosyal soruna kaynaklık eden bir problem olduğu gerçeği benimsenmelidir. Bu ve benzeri sosyal sorunlarla mücadelede özellikle sosyal girişimsel faaliyetlerin öneminin daha iyi anlaşılmasıyla birlikte, sorunun çözümüne katkı sunan bu tür organizasyonların sayısının giderek arttığı görülmektedir. Sosyal girişimcilik, toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler üreterek toplumda olumlu değişimler ortaya koymayı amaçlar. İstihdam sağlamak, çeşitli hizmetlere ulaşmada sorun yaşayan dezavantajlı birey ve gruplara yardımcı olmak, bu kesimlerin sosyal işlevselliklerinin artmasını sağlamak suretiyle onları topluma kazandırmak, çevresel ve yoksulluk sorunlarına eğilmek suretiyle olumlu değişim yaratan faaliyetleri içine alır (Katı ve Toker, 2021). Özellikle dünyanın geri kalmış bölgelerinde yoksulluğun azaltılması, uluslararası toplumun ilgilendiği ciddi bir kalkınma hedefi haline gelmiştir. Sosyal sorunları çözmenin yenilikçi yolu ile sosyal girişimcilik, giderek yoksulluğun önlenmesi, azaltılması ve tamamen ortadan kaldırılması, ayrıca sürdürülebilir kalkınma için çok önemli bir alternatif olmaya başlamıştır (Zhang, Sun, Gao ve Dong,

2022). Sosyal girişimcilik istihdam yaratmak suretiyle mal ve hizmetlere erişimi kolaylaştırmak, ekonomik büyümeyi teşvik ederek yoksulluğun giderilmesinde önemli bir rol oynayabileceği konusunda giderek daha fazla umut veriyor. Bu niteliğiyle sosyal girişimcilik, bir yandan gelir sağlanması amacıyla ihtiyaç sahibini bir işte aktif biçimde istihdam ederken diğer taraftan iş kurmak isteyenlere sağladığı destek ile istihdama yönelik açtığı yolla pasif biçimde istihdam sağlamaktadır. Bu iki yolun yanında üçüncü olarak da “*korumalı istihdam*” yoluyla özel konumu sebebiyle dezavantajlı durumdaki insanlara da istihdam yolu açmaktadır. Bu politikalar yoluyla bir yandan daha az yardım dağıtılarak sosyal güvenlik sisteminin yükü hafifletilecek diğer yandan da başarısı sürdürülebilir olursa kalkınmaya olumlu yönde etkileyecektir (Biçerli, 2010: 57).

Sosyal girişimcilik; istihdamı artırma, sosyal sermaye yaratma ve ekonomik çıktıyı artırmanın yanında, sosyal motivasyona olan katkısı ile de aktif bir refah mekanizması olarak düşünülebilir. Yoksulları, yoksulluğun temellerini ele alan girişimlerde bulunmaya teşvik edecek şekilde sosyal sermayeyi harekete geçirerek sosyal sorunları çözmeye çalışır (Khandker 2005; akt., Wu ve Si, 2018). Ekosistem içinde sosyal girişimcilik bir eylem yolu olabilir. Günümüzün ekonomik, sosyal ve çevresel bağlamı giderek daha karmaşık hale geldikçe, günlük yaşamı düzenlemenin ve sürdürmenin eski yöntemlerinde bir devrim yaşandığını görebiliriz. Gıda, iklim gibi konularda en azından ortak bir refahı sağlama noktasında yeni yaşam ilkeleri insanlığa öncülük etmeye başlıyor ve trend daha yeşile doğru gitme eğilimi gösteriyor (Vlasceanu, 2010; Akt., Prelipcean vd., 2016).

Sosyal sorunlar karşısında hak temelli ve arz odaklı bir yaklaşımla çözümler üreten, özel gereksinime sahip birey ve grupların sosyal işlevselliklerini arttıran, onları güçlendiren, kalıcı ve olumlu sosyal değişim ve geliş sağlamayı hedefleyen sosyal hizmet meslek ve disipliniyle son dönemlerde bilinirliği artan sosyal girişimcilik arasında belirgin ortak özellikler söz konusudur (Apaydın ve Altun, 2021). Buradan hareketle sosyal girişimciliğin yenilikçi ve sürdürülebilir faaliyetleri ile sosyal sorunların kalıcı olarak giderilmesi veya azaltılmasında sosyal hizmete önemli katkılar sunma potansiyeline sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışma kapsamında sosyal girişimcilik, sosyal hizmet ve yoksulluk üzerinde durulmuş, aralarında nasıl bir ilişki olduğu ele alınmış ve sosyal girişimciliğin bileşenlerine yer verilmiştir. Çalışmada temel olarak yoksulluğun ortadan kaldırılmasında sosyal girişimciliğin, sosyal hizmete yön veren bir model-çözüm aracı- olup olamayacağı irdelenmiş, çeşitli ülkelerde araştırmacıların bu konuda yaptıkları çalışmalara yer verilmiştir.

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Yoksulluk geçmişten günümüze toplumların en önemli sorunlarının başında gelmekte, gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere üzerinde önemle durulması gereken bir problem olarak varlığını sürdürmektedir (Albayrak ve Birinci, 2024). Yoksulluk ekonomik, kültürel, hukuksal, siyasal, etnik kimlik, dışlanma gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkan çok ciddi bir sorundur (Can, 2017). Sosyal hizmetin en önemli

müracaatçı kesimleri arasında yoksulluğun çeşitli görünümelerini yaşayan dezavantajlı birey ve aileler önemli bir yere sahiptir ve yoksulluk insan yaşamında her türlü olumsuzluğun temelini oluşturur.

Sosyal hizmetin ilgilendiği temel sorun insanın ve toplumun değişmesi ve olumlu yönde gelişme göstermesidir. Sosyal girişimcilik ise sosyal sorunlara yenilikçi çözümler arayan, toplumsal faydayı birincil amaç olarak benimseyen, bununla birlikte sürdürülebilirliği esas alan bir yaklaşımla gelir elde etmeyi de önemseyen bir bakış açısına sahiptir. Kâr amacı gütmeyen örgütlerin temel amacı şüphesiz ki sosyal değer üretmektir. Bu açıdan bakıldığında gerek sosyal hizmet sunan örgütlerin ve gerekse sosyal girişim işletmelerinin ortak noktasının toplumsal fayda sağlamak olduğunu söylemek mümkündür. Daha yenilikçi çözümler geliştirebilen sosyal girişim işletmeleri problemin ortaya konması ve yenilikçi modeller açısından sosyal hizmete önemli katkılar verebilir. Yoksullukla mücadelede, sosyal hizmetin temel ilkeleri ve sosyal girişimciliğin yenilikçi ve sürdürülebilirliğini esas alan bakış açısı bir araya geldiklerinde yoksulluk konusunda kalıcı ve önemli çözümler üretilebilirler.

Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı yoksulluk sorunu ile sosyal hizmet ve sosyal girişimcilik ekseninde nasıl mücadele edilebilir? Sosyal girişimcilik yoksulluğa bir çözüm olabilir mi? Şeklinde dir. Bu ana amaç doğrultusunda; değişen ve sorunların giderek farklılaştığı, ihtiyaçların yeni beklentileri beraberinde getirdiği dünyada yoksullukla mücadelede sosyal hizmet ve sosyal girişimcilik nasıl bir iş birliği içinde olabilir? Sosyal girişimcilik, yoksulluğun azaltılması için bir model olabilir mi? Benzeri alt sorular ele alınmış ve irdelenmiştir.

Çalışmada geleneksel literatür taraması benimsenmiş, çeşitli akademik veri tabanlarında yayınlanan 2010 yılı ve sonrası çalışmalar incelenmiştir. Literatür taramasında genel olarak, çalışmanın hangi düzlemde yürüyeceğinin, özellikle devam eden çalışmalardan sentez yoluyla nelerin bir araya getirileceğinin ve hangi boşlukların doldurulacağını gösterilmesidir (Köroğlu, 2015). Bu tür çalışmalar bir konu hakkında güncel bilgiler ve bilimsel araştırmaya dayalı mevcut çalışmaların eleştirel bir özeti şeklinde ifade edilmektedir (Hammersley, 2004; Akt., Gülmez, 2021). Bu çalışma ile literatürde yer alan bulgular araştırmanın temel soruları kapsamında ele alınmış ve özetlenmiştir. Sosyal hizmet sunumunun yoksullukla mücadeleye katkısı ve sosyal girişimcilik organizasyonlarının yoksulluk konusunda üstlenmiş oldukları rollere ilişkin elde edilen veriler arasında bağlantı kurulmak suretiyle bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Literatür İncelemesi

2.1. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmetin temel sorun alanı, insanın ve dolayısıyla toplumun değişmesi ve olumlu yönde gelişmesidir. Sosyal hizmetin, bu değişime ilişkin temel sorun alanlarını belirleme, açıklama ve çözme çabaları, sosyal hizmeti, sosyal bilimler içinde kendine özgü bir meslek ve bilim dalı haline getirir (Cılga, 2004. Akt: Duyan ve Bayır, 2016: 28). Kongar (1972), sosyal hizmetin odağını insanların başa çıkma gücü ile çevresel istemler arasındaki ilişki olarak tanımlar ve sosyal işlevselliğe vurgu yapar

(Akt., Duyan ve Bayır, 2016: 29). Sosyal hizmet; ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal olanakların herkese eşit ve hakça dağıtılması, adaleti ve fırsat eşitliğini ön plana alması, her alanda sağlanan gelişmelerin toplum yararına kullanılması, sosyal alanda yeni buluş ve teknolojilerin geliştirilmesini ve bunların yeni hizmetlerin düzenlenmesi için kullanılabilmesine yönelik strateji, politika ve yeni yöntemler geliştirir. Ayrıca farklı konum ve çevrede yaşayan ve sorunları olan birey, grup ve toplumun değişik kesimlerine uygun hizmet programları ile destek olur (Cılga, 2016: 8-8; Akt., Birinci, 2018). Sosyal hizmet; birey, grup ve toplumun sosyal, psikolojik, biyolojik yönlerden mevcut imkanlar dahilinde yararlandırılması suretiyle insanca yaşayabileceği bir seviyeye çıkarılmasıdır. Sosyal hizmet birey, grup ve toplulukların çevresel şartlardan veya kendi denetimleri dışında kalan birtakım olumsuzluklar nedeniyle ortaya çıkan yoksulluk, eşitsizlik benzeri sorunlarını önlemek, iyileştirmek ve bu sorunları ortadan kaldıracak hizmet ve programları kapsar (Dilik, 1980; Giderler, 2015: 60; Akt., Birinci, 2018). Sosyal hizmet sunan örgütlerinin üç önemli özelliği olduğu ileri sürülmektedir. Bunlar; bilginin önemi, paylaşımı, hizmet alanlar ve diğer paydaşlarla iş birliği; politika yapıcı tarafta yer almak veya politikalara yön vermek; üçüncü özellik ise yapılan yeniliklerin sonuçlarını test edebilmek için hizmet alanları sürece dahil ederek doğal ve doğrudan geribildirim elde etmektir. Yenilik yapmak yeni bilgiye gereksinim duyar. Bunun için öğrenme ve iş birliği son derece önemlidir. Çünkü yenilik kolay bir mücadele değildir ve birlikte çalışarak daha fazla organizasyon bu üç konuyu ele alarak yenilikçi kapasitesini güçlendirebilir (Verschuere vd., 2014; Akt: Birinci, 2018). Bir organizasyonun yenilikçi olabilmesi için hiç şüphe yok ki çevresel duyarlılığı olan, dinamik bir yapıda olması gerekir. Bir insan hakları mesleği olarak sosyal hizmet, sahip olduğu bilimsel bilgi, yöntem ve kendine özgü hizmet modelleri, beceri ve değer dinamiklerini arkasına alarak, meslek elemanları aracılığıyla dezavantajlı-özel olarak korunması gereken- kesimlerin sosyal işlevselliğinin artmasına ve kalıcı olacak şekilde toplumla bütünleşmelerine olanak sağlar. Sosyal hizmet mesleği, bir ülkede siyasi otoritenin ortaya koyduğu sosyal politikaların uygulanması yönünde önemli bir görev üstlenir. Bu görevi yerine getirirken, her insanın eşsiz oluşu ve yalnızca insan olduğu için değer görmesinin gerekliliği misyonunu arka plana alarak mesleki çalışmalarını her zaman bu üslupla şekillendirir.

İnsanı ve insanın yaşadığı toplumu birçok yönden etkileyen her türden karmaşık süreçte, başta onun hak ettiği değeri görebilmesi, hizmetlere kolayca ulaşması ve toplumsal yaşama adaptasyonunun kısa sürede gerçekleşmesi için gerekli olan sosyal desteği alabilmesi yönünde çalışmalarda bulunur (Birinci ve Bulut, 2020). Sosyal hizmet örgütleri, kendi kişisel nedenleri veya yapısal birtakım nedenlerle dezavantajlı duruma düşmüş kesimlerin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürebilmelerine katkı sağlama noktasında çok önemli görevler üstlenmektedir (Birinci vd., 2017). Sosyal kalkınmada önemli bir yer sahip olan sosyal hizmet bilim ve mesleği, bir taraftan teorik olarak yeni bilgilerle kendini geliştirirken, diğer yandan kaynakların eşit dağılımı gibi bir görevi yerine getirmeye çalışmaktadır. Sosyal hizmet örgütleri, değişen ve karmaşık hale gelen toplumsal ihtiyaçların giderilmesi konusunda sorumlulukları olan; toplumun belirli seviyede ekonomik, sosyal ve kültürel problemlerini çözme

amacıyla faaliyet gösterirler (Bargal ve Schmid, 2012; akt: Bayraktaroğlu ve Adıgüzel, 2015; Akt., Birinci, 2021).

2.2. Sosyal Girişimcilik

2006 yılında Muhammed Yunus’a verilen Nobel ödülünün sosyal girişimcilik alanına katkısı büyük olmuştur. Bu ödül sosyal girişimcilik alanının üniversite, medya ve sosyal sektör organizasyonları içinde hızla artan bir ilginin odağı haline gelmesinde etkili olmuştur (Martin ve Osberg, 2007: 30). Böylece sosyal girişimcilik kavramı, genişleyen literatürde, akademik ve akademik olmayan toplulukların ortaya çıkmasında, çağdaş araştırmacıların ve profesyonellerin dikkatini daha fazla çekmeye ve kabul görmeye başlamıştır. Etimolojik açıdan birçok yazar “sosyal” kavramının ekonomik olmayanı, daha çok geniş tabana yayılmayı çağrıştırdığına dikkat çekmektedir (Bulut, 2012: 71). Haugh (2005) sosyal girişimciliğin sahip olduğu “sosyal” kavramının olgunun amaçlarını yansıttığını ve yalnızca iktisadi olmayan bir amaca yönelik olduğunu (2005: 3), Leadbeater (1997) da “sosyal” kavramının sosyal girişimciliğin, amacının toplumsal fayda olması gerektiği yönünde bir katkısının bulunduğunu ifade eder (1997: 11). Leadbeater, ayrıca “sosyal” kavramının olguya üç anlam katkısının daha olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre girişimcinin topluma ait olduğuna işaret eden “sosyal” kavramı, girişimcinin faaliyeti sürecinde kullanacağı ağların niteliğinin de sosyal olduğunu yansıtmakta ve ortaya konulan sonucun da toplumsal olduğunu ifade etmektedir. Görüldüğü üzere sosyal içeriğinin gereği olarak sosyal girişimciliğin, toplumsal sorunlara duyarlı, sosyal amaçları önceleyen, sosyal sonuçlara odaklı ve sosyal sermaye yoluyla da toplumsal kalkınma gerçekleştirme peşinde bir hareket olması beklenmektedir (Mengü, 2016). Dees ve Anderson (2006) sosyal girişimciliği, sosyal ihtiyaçları karşılamak, sosyal sorunları çözmek ve sosyal değerleri sürdürmek için girişimci model ve ilkeleri kullanarak bireylerin değişim yaratma eylemi olarak tanımlamaktadır. Bunun, inovasyon, istihdam yaratma ve yeni pazarlar bulma yoluyla başarılabileceğini ileri sürmüşlerdir (Akt., Karim, 2020). Burada inovasyon yeni ürün ve hizmet ortaya koyma şeklinde olabileceği gibi var olanlar üzerinden, yani mevcudun iyileştirilmesi ve mevcut kaynakların yeni bileşimler olarak sunulması (Tuncel, 2012; akt., Mengü, 2016) şeklinde ifade edildiği ve icat kavramını da içine aldığı söyleyebiliriz. Sosyal inovasyon ise var olan sorunlara yenilikçi çözümler getirmekle ilgilidir. Dolayısıyla sosyal girişimcilik kavramı ile yakından ilgisi olan sosyal inovasyon doğrudan eyleme vurgu yapmaktadır. Sosyal girişimcilik ise eylemin üstünde bir girişimci ve bir yaklaşım biçimi olarak daha geniş bir zemini ifade etmektedir. Bu noktada sosyal girişim eyleminin bir boyutu olarak ifade edilebilecek olan sosyal inovasyon, bir yandan eylemdeki yeniliğe diğer yandan da yeniliğin uygulayıcısı girişimciye vurgu yapmaktadır. Sosyal girişimciliğin içinde eski geleneksel çözüm arayışları değil, daha cüretkâr ve eskiyi ortadan kaldıran, sosyal dönüşümü içeren farklı bir anlayış vardır.

Bergh (2013), sosyal girişim kavramını tanımlarken *“bir sosyal girişimin temel amacı, (varsa) fazlalıkların esas olarak bu amaç için yeniden yatırıldığı, mali açıdan sürdürülebilir bir iş modeli aracılığıyla sosyal sorunları iyileştirmek”* olduğunu ifade etmekte ve sürdürülebilirliğe atıf yapmaktadır

(Akt., Gutterman, 2024). Sosyal girişimcilerin sosyal ve çevresel etki arayışında karşılaştıkları zorluklar ve sınırlamalarla mücadele etmek durumundadır. Özellikle finansmana erişim, yasal düzenleme eksiklikleri, ölçeklenebilirlik sorunları ve destekleyici ekosistemlere ve kolaylaştırıcı ortamlara ihtiyaç duymaktadır. Ekosistem hizmetleri alanında sosyal girişimciliği, çevresel girişimciliğin geliştirilmesi olarak ifade edebiliriz. Bazı araştırmalar göstermiştir ki, bir bölgenin özellikleri yerel sosyal ekonominin kendine özgü doğasını etkilemekte, çevre sorunlarının olduğu alanlarda sosyal girişimcilik büyük önem taşımaktadır (Âmin, Cameron ve Hudson, 2002; Akt., Prelipcean vd., 2016). Sosyal girişimcilik konusuna Avrupa Birliği'nde de özel önem verilmektedir. Avrupa Komisyonu, sosyal girişimi paydaşları için kar etmeyi amaçlamaktan ziyade bir sosyal etki yapmayı temel amaç edinmiş ve sosyal ekonominin önemli bir unsuru olarak tanımlamıştır. OECD sosyal girişimciliğin temel amacının kar maksimizasyonu değil, belirli ekonomik ve sosyal hedefleri olan, sosyal dışlanma ve işsizliğe yenilikçi çözümler sunma kapasitesi ile kamu yararına yönelik faaliyetler şeklinde ifade etmiştir. Sosyal dışlanmanın yalnızca işgücü piyasasından dışlanma olarak değil, sağlık, demografik değişim, hareketlilik, gıda güvenliği, yoksulluk ve düşük eğitim seviyesi gibi farklı boyutlarına vurgu yapılmıştır. AB'de sosyal girişimcilik, sosyal ekonomi geleneğinin bir parçası ve sosyal sorunların çözümü için yenilikçi yaklaşımlar; ABD'de ise bir sosyal hedefe hizmet eden, piyasa ekonomisine dayalı ekonomik faaliyetler olarak kabul görmektedir (Şemşit ve Taş, 2020). Görüldüğü gibi gerek AB, ABD ve gerekse OECD'nin yapmış olduğu tanımlamalarda sosyal girişimcilik farklı açılardan ele alınmış, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik önemli çıkarımlara yer verilmiştir. Sosyal girişimciliğin tek bir tanımının olmaması ve çok değişik açılardan ele alınmış olması ülkelere ve ihtiyaçlara göre farklılık göstermesi ile yakından ilgilidir. Dolayısıyla sosyal girişimler dünyada ve Türkiye'de değişim ve kalkınma aracı olarak görülmektedir. Örneklere bakıldığında sosyal girişimler, yoksullukların giderilmesinden doğanın korunmasına, insan hakları ihlalleriyle mücadeleden sağlık konusunda ortaya koyulan pek çok yenilikçi çözüme kadar birçok alanda etkinlik göstermektedirler. Artan sosyal problemler nedeniyle bunların bir çözüm aracı olarak görülen sosyal girişimler, sosyal amaçları doğrultusunda; fırsatları gören, yenilikçi olup kaynaklar yaratan ve böylelikle sosyal bir etki meydana getiren oluşumlar olarak öne çıkmaktadır (Ercan, 2016). Sosyal girişimcilik, bir yandan ekonomik hedefleri sürdürülebilir sosyal veya çevresel hedeflerle birleştiren iş uygulamalarını ifade ederken; diğer yandan finansal gelir elde etmenin yanı sıra olumlu sosyal değişim yaratmayı ve ekolojik dengeyi korumayı da hedefler. Sosyal girişimcilik örnekleri arasında yoksulluk, işsizlik, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim ve çevrenin korunması gibi sosyal konulara yönelik girişimler kurmak yer alır. Sosyal girişimciliğe yaklaşım genellikle iş modellerinde inovasyonu, teknolojinin kullanımını, hükümetlerle veya kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla stratejik ortaklıkları ve girişimin yarattığı sosyal etkiyi güçlü bir şekilde odaklanmayı içerir. Sosyal girişimciliğin nihai hedefi, finansal sürdürülebilirliği korurken, sürdürülebilir sosyal değer yaratmak, böylece sosyal ve çevresel koşulları daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir şekilde iyileştirmektir (Marin, 2018; Akt., Suherlan, Zaakiyyah ve Ahmad, 2024). Ancak sosyal girişimciliğe bu konuda yapılan bazı eleştiriler de vardır. Bunlardan biri sosyal girişimcilikte ele alınan problemlerin önemli bir kısmı

örneğin, iklim değişikliği veya yoksulluktur. Bu sorunlar büyük ölçüde kar maksimizasyonu peşinde koşan kuruluşların acımasızlığı nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Sosyal girişimcilik aynı maksimizasyon ilkesini takip ederse, sistematik olarak çözümün değil sorunun parçası haline gelebilir. Bu nedenle, sosyal girişimcilik araştırmalarının, sosyal girişimciliğin sosyal boyutunu yalnızca sosyal bir misyona dayandırmayan, daha bütünsel bir sosyal girişimcilik anlayışı geliştirmesi gerektiği (Bruder, 2021) ileri sürülmektedir.

2.3. Yoksulluk

Yoksulluk, dünya çapında küresel bir ekonomik, sosyal, politik ve ahlaki sorundur (Karnani, 2017; akt., Fahrudi, 2020). Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 10'u çoğunlukla gelişmekte olan veya yükselen ekonomilerde, hala aşırı yoksulluk içinde yaşıyor ve çok az bir gelirle yaşıyor. OECD verilerine göre, gelir eşitsizliği son yıllarda artmış ve bu da ülkeler arasında daha büyük bir uçuruma neden olmuştur. Bu durumda zengin ve yoksul arasındaki fark gittikçe artmakta, ekonomik büyümeyi ve sosyal uyumu potansiyel olarak etkileyebilecek bir noktaya doğru gitmektedir (Cingano, 2014; akt., Fahrudi, 2020).

Literatürde yoksulluk çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bunun nedenleri arasında, yoksulluk olgusunun ekonomik ve sosyal yaşamın birçok yönünü kapsadığı (Kunduracı, 2010:17) toplumların dinamiklerine göre değişebildiği, yer, zaman, coğrafi bölge özelliklerine göre farklılık gösterebildiğidir. Yoksulluk tartışmalarında öne çıkan soru “kimlerin yoksul olduğudur”. Bu soruya verilen cevaplar ise yoksulluğun kavramsallaştırılması ve buna bağlı olarak yoksulluk ölçümlerine göre değişebilmektedir (Güneş, 2009; Akt., Çiftçi ve Birinci, 2022). İlk tanımlamalarına baktığımızda, yiyecek eksikliği, sosyal faaliyetlere az katılım ve asgari yaşam koşullarını sürdürmek için genel kaynak eksikliği olarak ifade edilirken, 1980'lere gelindiğinde bu tanıma sağlık, yaşam beklentisi ve okuryazarlık dahil edilmeye başlanmıştır. Son yıllarda ise Dünya Bankası tüm ülkeleri yoksulluk değerlendirmeleri yapmaya teşvik etti ve çalışmalarda gelir farklılıkları ve yoksulların siyasi haklara daha fazla katılımını öne çıkarmaya başladı. Amartya Sen, yoksulluğun gerçek anlamının gelir elde etme fırsatının olmaması olduğunu, yoksulluk yoksul insanların “normal” yaşamlar yaratma ve sürdürme yeteneğinden yoksun olmaları anlamına geldiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle yoksulluğu ele alırken, yalnızca yoksulların maddi eksikliklerini gidermekle kalmayıp, aynı zamanda normal yaşamları yaratma ve sürdürme kapasitelerini geliştirmelerine de yardımcı olmak zorunludur. Bu ihtiyaç çoğu zaman göz ardı edilmiştir (Pearce 2005; Lanjouw vd. 2001; Narayan 2000; Sen 1981; Bruton vd. 2013; Navajas vd. 1998; Akt., Wu ve Si, 2018).

Yoksulluğun boyutları dikkate alınmak suretiyle yapılan tanımlamalarda mutlak yoksulluk “*yaşamsal öneme sahip olan asgari ihtiyaçların karşılanamaması durumu*”; görelî yoksulluk ise “*yoksul hane halkı veya birey ile toplumda yaşayan, mevcut şartlar dahilinde ortalama gelire sahip olan birey veya hane halkı arasındaki gelir kaynaklarına sahip olma arasındaki fark*” şeklinde ele alınmıştır (Kurnaz, 2009:16). Yani mutlak yoksulluğa, yaşamsal öneme sahip en az gereksinimler üzerinden bir anlam yüklenirken, görelî yoksullukta toplumun ortalama gelir düzeyi temel alınarak, bunun belli bir oranı

yoksulluk sınırı olarak kabul edilmektedir (Gürsel, 2000; Akt. Çamur Duyan, 2010). Ancak, günümüzde yoksulluk sadece temel gereksinimlere ulaşamama durumu ile sınırlı bir kavram olarak ele alınmamalıdır. Eğitim, istihdam, fırsat eşitliği, sağlıklı bir konut, siyasi ve sosyal kararlara katılım, üretim ve tüketim süreçleri içinde yer alabilmek gibi değişik açılardan ele alınmaktadır (Çiftçi ve Birinci, 2022).

Amartya Sen, yoksulluk sorununu mutlak ve görelî yoksulluk kavramlarının dışına çıkarak, kapasitelerden yoksunluk biçiminde ele alarak temel yapabilirliklere vurgu yapmış, yoksullukla ilgili kavramsal çerçevenin değişmesine ve yoksullukla mücadele konusuna insan hakları açısından da yaklaşılması gerektiğini ortaya koymuştur (Metin, 2015). Çamur Duyan, 2006 yılında Türkiye’de ‘kadın yoksulluğu’ üzerine yaptığı bir araştırmada, yoksulluktan en çok kadın ve çocukların etkilendiğini, yoksulluk konusu ele alınırken kadın yoksulluğunun özellikle dikkate alınması gerektiğini ayrıca ifade etmektedir (Çamur Duyan, 2010). DiNitto (1991) yoksullukla ilgili daha ayrıntılı bir sınıflandırmaya gitmiştir. Kendisine göre yoksulluk; yoksunluk yoksulluğu, eşitsizlik kaynaklı yoksulluk, kültürel yoksulluk veya yoksulluk kültürü, sömürü kaynaklı yoksulluk ve yapısal eşitsizliklerden kaynaklanan yoksulluktur (Akt., Şen ve Taşkesen, 2018:16).

Yoksulluğun tanımlanmasında, zaman zaman eleştirilmesine rağmen yoksulluk kültürü kavramı da kullanılmaktadır. İlk defa Oscar Lewis’in (1965) Porto Rico ve Meksika’da yoksul aileler üzerinde yaptığı çalışmalara dayandığı bu kavram, içerdiği anlam dışında farklı anlamlar yüklenerek, yoksullara farklı şekilde bakılmasına neden olduğu, yoksulluk politikalarının çoğu kez yoksulların aleyhinde gelişme gösterdiğini ileri sürülmüştür (Özdoğan, 2010:11-12). Ancak Lewis (1966), yoksulluk kültürü kavramının bazı davranış biçimlerini etnik, ulusal veya bölgesel gruplara özgü davranışlar olarak gören yanlış kanaati düzeltmeye yardımcı olabileceğini ifade etmiştir. Lewis, yoksulluk kültürünü kapitalist toplumlarda marjinal toplulukların üyelerinin baskın değerler ve amaçlar açısından başarılı olma ihtimallerinin olmadığını fark etmeleri ile ortaya çıkan umutsuzluk ve çaresizlik duygusuyla başa çıkma gayretlerinin bir temsili olduğunu da vurgulamıştır (Lewis, 1966; Kılınç, 2018; Akt., Çiftçi ve Birinci, 2022). Yoksulluğun çok çeşitli nedenleri vardır. Yoksullukla ilgili olarak; parasal, kapasite, sosyal dışlanma ve katılımcı yaklaşım gibi farklı yaklaşımların olması yoksulluğun çok boyutlu olduğunu ortaya koymaktadır (Kabaş, 2006). Dolayısıyla, yoksulluğun tanımlanmasında yaşanan zorluk, yoksulluğun nedenlerini ortaya koyarken benzer şekilde karşımıza çıkmaktadır (Çiftçi ve Birinci, 2022). Yoksullukla ilgili mikro (kişisel) ve makro (yapısal) düzeyde ele alınan nedenler arasında; fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları, eğitim ve beceri eksikliği, her türlü bağımlılık, ücret sorunları, boşanma, terk, ölüm, yaş, cinsiyet, suç kurbanı olmak, çalışma konusunda olumsuz değerler mikro nedenler olarak belirtilmektedir. Makro nedenler ise yaşanan coğrafya, savaş, doğal afetler, ekonomik krizler, gelirin adil paylaşılmaması ve adaletsiz vergi sistemi, yüksek faiz ve ranta dayalı ekonomi, yolsuzluk, istihdam politikaları, nüfus artış hızı, sosyal değişimler (aile yapısı, çarpık kentleşme göç vb.), bunlara ilave olarak ırk ve cinsiyet temeline dayalı ayrımcılık, uluslararası

kuruluşların az gelişmiş ülkelerde dayattıkları yapısal uyum programları, azalan kamu harcamaları ve üretim ilişkilerinin yoksul kesim üzerinde yaratmış olduğu olumsuzluklar sayılabilir (Güneş, 2009:25-26; Can, 2017; Akt., Çiftçi ve Birinci, 2022). Ayrıca kırsalda yaşanan yoksulluk göz ardı edilmemelidir. Özellikle sosyal dışlanma riski, sağlık, eğitim, kültür ve benzeri hizmetlere erişimde yaşanan zorluklar, kaynakların kent ve kırsal arasında dengesiz dağılımı, altyapı eksiklikleri, doğal afetlere karşı yetersiz mücadele ve göç nedeniyle yaşanan nüfus bu sorunlar içinde öne çıkmaktadır. Günümüzde yoksulluk ciddi bir sosyal ve küresel sorundur. Bu sorun birçok başka sorunu da beraberinde getirmekte, çeşitli sorunlara kaynak oluşturabilmektedir. Yardımlar, sübvansiyonlar, hibeler ve hayırseverlik, kitlesel küresel yoksulluğa uzun vadeli çözümler değildir (Prahalad, 2009, Akt., Mascarenhas vd., 2013).

3. Sosyal Hizmet, Sosyal Girişimcilik ve Yoksulluk İlişkisi

Sosyal hizmet sunan geleneksel sivil toplum örgütleri ve diğer tüm kar amaçsız kuruluşlara, başta yoksulluk olmak üzere sosyal sorunların çözümünde önemli sorumluluklar yüklenmiştir. Ancak bu sorunların üstesinden gelebilmek sanıldığı kadar kolay bir şey değildir. Çünkü sosyal sorunların yoğunluğu ve karmaşıklığı, sürekli olarak yeni sorunların gündeme gelmesi farklı aktörlerin ve daha çok kaynağın harekete geçirilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu durum, kâr amaçlı kuruluşların ekonomik hedeflerin peşinde koşmak kadar sosyal sorumluluğu da ciddiye almak suretiyle, kurumsal sosyal girişimcilik faaliyetlerine daha çok yer vermeleri gerektiği yönündeki beklentilerin artmasına yol açmıştır (Carroll, 1979; İyi paster 1991; Stormer 2003; Akt., Zaefarian, Reza vd., 2015).

Özünde, sosyal girişimcilik, faaliyetlerini desteklemek ve büyütmek için gelir elde ederken esas olarak sosyal veya çevresel hedeflere odaklanan örgütler kurma ve işletme eylemi olarak tanımlanabilir. Sosyal girişimciler, genellikle ekonomik ve sosyal değer üreten yeni ürünler, hizmetler ve iş modellerini benimseyerek çözüm bekleyen acil sosyal sorunları keşfeden kişilerdir (Zafar vd., 2022; Akt., Jones, 2024). Bilindiği gibi yoksulluk dünyanın en önemli ve en acil çözüm bekleyen sorunlarının başında gelmektedir. Sosyal hizmetin faydalanıcıları arasında yoksullar ve yoksulluğun yaratmış olduğu sosyal sorunlarla başa çıkmak zorunda olan çok sayıda birey ve aile vardır ve sosyal hizmet bu sorunlarla mücadele etmek ve çözmek durumundadır. Bazen bu sorunların bir kısmı kişinin kendi kontrolü dışında gelişen olaylarla şekillenir. İşte burada sosyal girişimciler, ortaya koydukları faaliyetlerle ötekileştirilen veya kendi kontrolleri dışındaki olaylar nedeniyle kendilerini adaletsiz konumlarda bulan insanları desteklerler (Ovidiu vd., 2021). Yoksulluk sorununun önlenmesi, azaltılması ve nihayetinde ortadan kaldırılması noktasında devletin kaynaklarının yetersiz kaldığı, toplumun tüm kesimlerinin duyarlılığına ve katkısına olan ihtiyacı zorunlu kılmaktadır. Sosyal girişimcilerin oluşturduğu sosyal yenilikçi çözümler, yoksulluk sorunuyla başa çıkma noktasında çok önemli gelişmelere destek olmaktadır. Bir sosyal girişimci bunu yaparken sosyal çalışmacının sahip olduğu birçok rolü de üstlenebilmektedir. Sosyal hizmet alanında yetişmiş olan sosyal çalışmacıların rol ve görevlerine baktığımızda, bunların sosyal girişimcilerin rol ve görevleri ile birçok noktada örtüştüğünü görüyoruz. Örneğin; aracılık, savunuculuk, yönetme -program geliştirme ve politika üretme-sosyal değişim şeklinde bunları arttırmak

mümkündür (Apaydın ve Altun, 2021). Sosyal hizmet öncelikle yoksulluğun önlenmesi, azaltılması ve nihayetinde ortadan kaldırılması için birey, aile ve toplumun ihtiyaç duyan dezavantajlı konuma düşmüş veya düşme potansiyeli olan kesimlerine bu hizmetleri sunarken, diğer yandan tüm bu kesimleri güçlendirmek zorundadır. Bu noktada sosyal girişimcilik ve sosyal hizmet arasında bir ilişki kurmak suretiyle sosyal hizmetin, sosyal girişimciliğin sürdürülebilirlik ve sosyal fayda yaratma misyonundan yararlanması mümkün olacaktır. Böylece, dezavantajlı kesimlere sunulan sosyal hizmetlerin daha üst seviyede, daha çok fayda sağlayacak-sosyal etkisi daha yüksek- olarak ele alınması ve sunulması sağlanmış olur. Burada sosyal etki ile sosyal sorun ve ihtiyaçlarla ilgilenmek ve bunlara çözüm üretmek suretiyle, toplumsal olarak olumlu bir gelişime ve değişime vurgu yapılmaktadır (Thompson, 2002; Akt., Ercan, 2022)

Kâr amacı gütmeyen örgütler, temel amaçlarına ulaşmak ve sosyal sonuçlar oluşturmak için varlıklarını devam ettirmek zorundadır. Bunu sağlayabilmek için finansal kaynaklarını arttırmak ve bu kaynakları etkili kullanma konusuna önem vermeli ve gerekli önlemleri almalıdır (Büyük ve Barca, 2011; Akt., Birinci, 2021). Burada devreye sosyal girişimcilik girmektedir. Çünkü sosyal girişimlerde, sistemin devamı yani sürdürülebilirliği için gelir elde etme amacı vardır. Bu noktada elde edilen gelir doğrudan ilgili sosyal girişimcilik faaliyet veya faaliyetlerine aktarılmaktadır. Kâr amacı gütmeyen örgütlerin ortak noktası toplumsal fayda olduğundan, hem üçüncü sektör denilen sivil toplum örgütü benzeri yapılanmalar hem de sosyal girişimler burada aynı amaçlar etrafında bir araya gelebilmektedir.

Son yıllarda güçlendirme, sosyal değişimi yönlendirme ve olumlu bir toplumsal etki yaratma yeteneği nedeniyle sosyal girişimcilik içinde önemli bir yapı olarak ortaya çıkmıştır (Sahraokorpi ve Bandi, 2021); Gerek sosyal hizmet ve gerekse sosyal girişimcilik ekseninde güçlendirme, yalnızca kaynak sağlamaktan daha fazlasıdır; bireylerin kendi kaderlerini kontrol etme, karar alma süreçlerine katılma, yoksulluk ve baskı döngülerinden kurtulma kapasitelerini artırmayı içerir (Maiorano vd., 2021; Akt., Majeed, Younis Agha, Abbas ve Kadhim, 2024). Dolayısıyla sosyal hizmet, sosyal girişimcilik ve yoksulluk arasında güçlü bir bağlantı kurulabileceğini söylemek mümkündür.

Sosyal girişimcilik, birden fazla alanda sosyal etki yaratma, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekleme, ekonomik ve sosyal alanları yeniden dengeleme potansiyeline sahiptir. Sosyal girişimler, mevcut sosyal problemlerden yola çıkarak sorunları fırsata dönüştürüp, bu sorunları sürdürülebilirlik esası çerçevesinde ele alır. Sorunları daha geniş çerçevede ele almak suretiyle, eleştirel düşünce temelinde sorgulamayı, yenilikçi hizmet modelleri ortaya koyarak hizmetlerin daha etkin ve kaliteli olmasını sağlamaya çalışır. Bu bakış açısına sahip olan sosyal girişimciler ve onların faaliyetleri, sosyal hizmet açısından hem problemin ortaya konulmasında hem de yenilikçi modeller ve uygulamalar kapsamında hizmetlerin sunulmasında yol gösterici olabilir. Hiç şüphe yok ki, sosyal hizmet ve sosyal girişimler arasında özellikle uygulama ve yöntem boyutunda bazı farklılıklar vardır. Ancak bu farklılıklara rağmen birçok noktada ortak amaçların varlığı ve özellikle yoksullukla mücadelede sosyal girişimciliğin ortaya koyduğu yol haritası sosyal hizmete önemli bir vizyon katabilir. Sosyal

girişimcilik, yoksulluğun azaltılması, görece yaşam koşulları daha düşük bölgelerin kalkınması ve gelişmekte olan ulusların ekonomik büyümesi dahil olmak üzere sosyal sorunları ele alma yöntemi olarak giderek daha fazla ilgi görmektedir. Sosyal girişimcilik, karmaşık sosyal sorunları ele alma ve sosyal değer yaratmanın bir yoludur ve çeşitli ölkelerde, farklı alanlarda yapılan çalışmalarla birlikte, yoksulluğa potansiyel bir çözümler olarak ortaya çıkmıştır. Mead ve Liedholm (1998), sosyal girişimciliğin, dünyanın geri kalmış ve düşük gelirli bölgelerindeki yoksulluk endeksinin düşürölmesinin yanı sıra finansal iyileşmenin artırılması ağıısından da çok önemli bir rol oynadığını; Kareem (2015) ise yoksulluğun azaltılmasında ve mikrokredi alanların gelir düzeylerinin yükseltilmesinde sosyal girişimciliğin önemi üzerinde durmuşlardır (Akt., Majeed vd., 2024).

Yoksulluğu azaltmak için sosyal fırsatların nasıl belirleneceği ve geliştirileceği, sosyal girişimcilik için bir zorluktur. Ancak mevcut literatür bu konudaki sorulara yeterince cevap vermemektedir. Birincisi, gelişmemiş bölgelerde ve özellikle kırsalda yoksulluğun azaltılmasına yönelik sosyal girişimlerin mekanizması ve çıktıları belirsizliğini koruyor. Hızla gelişen bir akademik alan olarak, bazı bilim insanların yavaş yavaş sosyal sorunların çözümünde sosyal girişimciliğin tanımına, değer yönelimine ve yoksulluğun azaltılmasındaki rol ve önemine dikkat çekmeye başladığını görüyoruz. İkincisi, kırsal yoksulluk bağlamında sosyal fırsatların türleri ve gerçekleşme süreçleri hala belirsizdir. Fırsatlar, ticari girişimciliğin teorik araştırmalarında geniş çapta tartışılmış, ancak sosyal girişimcilik alanında göz ardı edilmiştir (Davidson, 2015; Akt., Zhang vd., 2022). Etkin fırsat belirleme girişimciliğin temelidir ve fırsat geliştirme örgütsel rekabet avantajının kaynağıdır. Ancak mevcut araştırmalar kırsal yoksulluk bağlamında sosyal fırsatlara ilişkin sistematik araştırmalardan yoksundur ve sosyal girişimciliğin özelliklerini dikkate almamaktadır (Zhang vd., 2022). Diğer yandan bazı araştırmacılar, mevcut literatürün, çoğu sosyal girişimciliğin bireylere ve sosyal girişimcilere doğrudan sosyal sorunları ele alan çözümler geliştirme ve finanse etme fırsatı sağladığını, böylece yoksulluğu azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmayı geliştirme noktasında önemli katkılar sunduğunu ileri sürmüşlerdir (Arejiogbe vd., 2023). Sosyal girişimcilik ile yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişki görüşüne göre Rametse ve Shah (2013), sosyal girişimciliğe dayalı yoksulluğu azaltma stratejileri, fırsatları ve kaynakları yenilikçi yollarla belirleyerek toplumsal değer yaratmayı amaçlamaktadır (Akt., Fayzieva ve Bekimbetova, 2022). Sosyal girişimciliğin geliştirilmesi ile yoksulluğun azaltılması arasındaki bağlantı saha çalışmaları incelendiğinde daha iyi anlaşılmaktadır. Sosyal girişimcilik, sosyal ve çevresel etkileri de zenginleştirerek dünyadaki yoksulluğu azaltmanın yeni modeli olarak kabul görmektedir (Muklis vd., 2018). Ancak bu noktada ölkelerin sosyal girişimcilik konusunda yasal düzenlemeler yapmasına ihtiyaç vardır. Dünyanın en önemli sosyal sorunu olarak kabul edilen ve birçok soruna kaynak oluşturan yoksullukla mücadelede önemli bir araç olan sosyal girişimciliğin, yasal altyapı eksikliğinden dolayı istenen sonuçları elde etmesi zorlaşmaktadır. Örneğin Türkiye’de yapılan bir araştırmada, girişimciliğin güçlü ve zayıf yönleri analiz edilmiş, “*Sosyal girişimciliği kolaylaştırıcı ve teşvik edici yasal düzenlemelerin yetersizliği*” zayıf bir yön olarak ortaya konmuştur (Pehlivanoğlu ve Kayan, 2019).

Sosyal hizmet, sosyal girişimcilik ve yoksulluk arasındaki bu ilişki hem sosyal hizmet hem de sosyal girişimciliğin yoksulluğu ortadan kaldırma iddiası ile ortak bir noktada buluştuklarını göstermektedir. Yoksulluğun önlenmesi, azaltılması ve ortadan kaldırılması yönündeki bu çabaların yasal düzenlemelerle desteklenmesi gerektiği çok açıktır. Yasal düzenlemelerin yapılması ile sosyal girişimsel faaliyetlerin belli bir düzlem içerisinde ve çok farklı alanlarda faaliyet gösteren organizasyonlarla iş birliği içinde, yenilikçi bir anlayışla sorunlarla mücadeleye teşvik edilmesine katkı sağlayabilecektir. Türkiye’de sosyal girişimcilerle ilgili yasal bir düzenlemenin olmaması, sosyal girişimcilerin zorlayıcı baskılara “*uzlaşma stratejisi*” ile yanıt vermesine; faaliyetlerini dernek, vakıf ve çeşitli şirket yapılanmaları içinde hibrid olarak devam ettirmelerine neden olmakta (Kobal, 2020), bu durum pek çok sorunu beraberinde getirmektedir.

Yoksulluğu azaltmak için çalışan sivil toplum örgütleri, sosyal yardım kuruluşları ve benzeri sosyal hizmet sunan birçok yapılanma mevcut. Araştırmalar, bu yapıların faaliyetlerinin çok azı yoksulların yoksulluktan kurtulmasına doğrudan yardımcı olabildiklerini gösteriyor. Dolayısıyla, burada sosyal hizmet sunan organizasyonlar yeterli işlev görmüyor veya yetersiz kalabiliyor. Oysa sosyal girişimciler ve onların yenilikçi bir anlayışla ortaya koyacakları faaliyetler neticesinde, yoksulların yoksulluktan daha proaktif bir şekilde çıkması mümkün olabilir. Yukarıda da değinildiği gibi yenilenen yoksulluk tuzağına düşülmemesi son derece önemlidir. Yapılan çalışmalar sürdürülebilirliğin, yoksulluğu azaltma girişimlerinin başarısını değerlendirmede ve kalıcı olarak yoksulluktan çıkma noktasında kilit bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Kaynaklar ve yetenekler gibi temel faktörler, uzun vadede sosyal girişimlerin sürdürülebilirliğini etkileyebilir. (Wu ve Si, 2018). Önümüzdeki yıllar sosyal hizmetin bilim ve uygulama alanının, sosyal girişimcilik faaliyetlerden daha çok etkileneceği değerlendirilmektedir (Uzunlaşan ve Tek, 2021). Dolayısıyla sosyal hizmetin, yoksulluğun ortadan kaldırılması için gerçekleştirdiği faaliyetlerini daha etkin, verimli ve sonuç odaklı bir şekilde sunabilmesi, sosyal girişimciliğin ortaya koyduğu yenilikçi ve sürdürülebilir olma ilkeleri çerçevesinde sorunlara yaklaşmasını gerekli kılmaktadır.

4. Sosyal Girişimciliğin Bileşenleri

Literatürde sosyal girişimciliğin bileşenlerine baktığımızda ortak noktalar sosyal misyon, sosyal değer/etki yaratma, sosyal girişim fırsatlarını görme, yenilikçilik, sürdürülebilir olma, yeni kaynaklar yaratma ve sosyal ağları kullanma olarak görülmektedir. Sosyal misyona sahip olma, sosyal girişimciliğin kavramlaştırılması için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Sosyal misyona sahip olma sosyal girişimciliği ticari girişimcilikten ayıran önemli bir unsurdur (Mort vd., 2003; Akt., Ercan, 2016). Özellikle yenilikçilik; kaynak yaratma, sürdürülebilirlik ve faaliyetlerin devam ettirilebilmesi için son derece önemlidir. Sosyal vizyon sorunları bir bütün olarak görebilmeye imkân verirken, sosyal misyon ise önemli bir motivasyon kaynağıdır (Katı ve Toker, 2021).

Zahra, Gedajlovic, Neubaum ve Shulman (2009), sosyal girişimciliğin bileşenlerinin; sosyal adalet, sosyal değer, uygulanabilir sosyo-ekonomik yapılar, yeni bir denge kurma, yenilikçiliği kullanma, girişimcilik becerileri kazandırma, pazar boşluklarını görebilme, sosyal sorunları çözme (Akt., Karim, Karim, 2020) şeklinde tanımlamışlardır. Sosyal girişimler sosyal fayda yaratma ve toplumsal sorunları çözme konusunda yenilikçi çözümler ortaya koyarken (Dees, 1998) yaratmış oldukları bu sosyal değer ile toplumda önemli bir etkiye sebep olmaktadır. Sosyal etki-değer- yaratma, toplumda meydana gelen sorunlara karşı çözümler üretme ve böylelikle topluma katkıda bulunmaktır (Ercan, 2016). Sosyal girişimler problem olarak görülen sorunları fırsat olarak değerlendirebilirler. Dolayısıyla sosyal girişimler, çevresel ve toplumsal olaylara farklı şekilde reaksiyon gösterip fırsatlar yaratabilirler. Sosyal girişimcilikte önemli olan bir diğer unsur ise sorunların çözümüne uzun vadeli katkı sağlamak adına sosyal yenilikler üretmektir. Sosyal sektörde yenilik ürün, hizmet ya da süreç düzeyinde görülebilmektedir (Miller ve Wesley, 2010) ve sosyal girişimler kaynak yarattığı sürece sürdürülebilir olmaya devam ederler, sürdürülebilir oldukça da yeni kaynaklara erişebilirler. Kaynak yaratma ve sürdürülebilirlik ilişkili konulardır (Kırılmaz, 2014; Akt., Ercan, 2016). Sosyal girişimciler, iş faaliyetlerini sosyal ve çevresel hedeflerle uyumlu hale getirerek olumlu değişime vurgu yapmak suretiyle kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eder. Ancak bu potansiyelin hayata geçirilmesi, politika yapıcılarının, işletmelerin, yatırımcıların ve sivil toplumun uygun ortamlar yaratmaya ve sosyal girişimlerin büyümesini ve ölçeklenebilirliğini desteklemeye yönelik ortak çabalarını gerektirir (Ramya vd., 2024). Diğer yandan sosyal girişimciler toplumdaki sosyal ağlardan faydalanarak kolay yoldan kaynak elde etme ve bilgilenme fırsatını yakalamış olurlar (Miller ve Wesley, 2010). Sosyal sermaye sayesinde toplumdaki gömülü bilgi ortaya çıkarken, sosyal girişimcilik sağladığı olanaklar ile sosyal sermayenin önemli bir unsuru olan güven ağını da oluşturabilirler (Lehner ve Kaniskas, 2012; Akt., Ercan, 2016).

5. Yoksullukla Mücadelede Bir Model: Sosyal Girişimcilik

Yukarıda da ifade edildiği gibi dünyanın en önemli sorunlarından biri hiç şüphe yok ki yoksulluktur. Birçok ülkede yoksullukla mücadelede devlet baş aktör konumundadır. Buna rağmen yoksulluk o kadar büyük bir sorun haline gelmiştir ki, mevcut durumda hükümetlerin altından kalkabilmesi oldukça zor görünmektedir. Burada yoksullukla mücadelede süreci hızlandırmak, kalıcı ve sürdürülebilir sonuçlar elde etmek için ‘sosyal girişimcilik, yoksulluğun azaltılmasına yönelik bir yaklaşım olabilir mi? Şeklinde önemli bir soru soruya cevap aradık. Sosyal Girişimcilik; yoksulların yoğunlaştığı veya marjinalize olmuş sektörlerin ve yaşayan çevrelerinin refahını iyileştirme konusundaki temel görevleri ile doğrudan ilişkili mal ve/veya hizmetler sağlayan ekonomik faaliyetleri yürüten sosyal görev odaklı organizasyonlar olarak tanımlanmaktadır. Sosyal girişimler; ekonomik, sosyal ve çevresel yaşam standardındaki gelişmeleri en üst düzeye çıkarmak için ticari stratejiler uygulayarak; örneğin sosyal adaletsizliği, eşitsizliği ve zorlukları en aza indiren, sosyal problemlere çözüm bulan önemli ve olumlu değişikliklere odaklanır. Böylece faaliyet gösterdikleri alanlarda kalıcı değişim ve çözümleri

yaygınlaştırarak uzun vadede sorunun ortadan kaldırılmasını hedeflerler. Bu anlamda sosyal girişimcilik ve yoksulluk arasında bir ilişki kurabilir miyiz? Yani yoksulluğun azaltılması için neler yapılabilir? Sorularına cevap aradık.

Sosyal girişimciler, yoksulluk başta olmak üzere toplumsal zorlukların üstesinden gelmek için girişimcilik ilkelerini uygulayan hem finansal getiri hem de sosyal etki sağlayan yeni iş modelleri ve yaklaşımlar geliştiren bireyler veya organizasyonlardır. Sosyal girişimciler, iş faaliyetlerini sosyal amaçlarla uyumlu hale getirerek sürdürülebilir kalkınma hedeflerini teşvik etmede önemli bir rol oynamaktadır (Ramya vd., 2024). Yoksulluğu azaltmaya yönelik geleneksel hayırseverlik yaklaşımı, yoksulların kendilerine yardım edemediklerini ve yardıma ihtiyaç duyduklarını varsayar. Bu ihtiyaçların karşılanmasında ise ağırlıklı olarak kamu kaynakları, çeşitli sübvansiyonlar ve yardımlar öne çıkar. Bu yaklaşım, temel ihtiyaçların belli ölçüde karşılanmasında fayda sağlarken, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında başarılı olmaz. Bununla birlikte piyasa temelli yaklaşıma atıfta bulunan araştırmacılar; yoksullara istihdam sağlayacak yeni iş modelleri, tüketici eğitimi, mikro kredi, uygun fiyatlı hizmetler, yoksulların güçlendirerek üretici tedarik zincirinde yer almasını sağlamak konusunda hem fikirler (Zaefarian, 2015).

Sosyal girişimcilik, yoksulluğun kökenine inmez, sosyal sorumluluk ve hayırseverlik faaliyetlerinin aksine, insanları yoksulluğa iten koşulları değiştirmeye yönelik pratik, yenilikçi ve piyasa odaklı yaklaşımları önceler. Sürdürülebilir bir gelir düzeyinin özellikle dezavantajlı kesimlere sunulması ile yoksullukla mücadele edilebilir. Bu noktada sosyal girişimcilik, yoksullukla mücadelede inovatif bir çözüm olabilir (Budak, 2015). Sosyal girişimcilik çevrenin korunması, temiz içme suyu temini, sel-erozyon- ve diğer taşkınlara karşı önlemler almak, daha çok insanın ve diğer canlıların faydalanması için doğanın ve yaşam alanlarının korunması gibi sosyal girişimcilik çalışmalarının yoksulluk üzerinde doğrudan ve dolaylı etkisine vurgu yapar. Dolayısıyla sosyal girişimciliğin çevresel sorunları çözmede gerçek bir araç olabileceği, ayrıca çevresel sorunlarla karakterize edilen, çevre sorunlarını çözmeye odaklanmak suretiyle iş yaratma yoluyla yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yardımcı olabileceğini söylemek mümkündür (Prelipcean vd., 2016). Sosyal girişimcilik yoluyla yoksulluğun azaltılmasına ilişkin araştırmalar, genellikle hükümetlerden veya hayır kurumlarından gelen dış yardıma vurgu yapmıştır. Yoksulluğun azaltılması, sosyal girişimcilik çalışmalarının temel konularından biridir, ancak sosyal girişimciliğin yoksulluğu azaltıp azaltmadığı ve nasıl azaltacağı yine de işletme literatüründe yeterince araştırılmamıştır. Çin'den elde edilen kanıtlar, sosyal girişimcilik yoluyla yoksulluğun azaltılmasının, yoksulların yoksulluklarını azaltmak için olumlu eylemlerde bulunmalarına yardımcı olan dahili bir süreç olduğunu savunmak için kullanılmaktadır. İçselliği ve sürdürülebilirliği vurgulayan sosyal ağlar, sosyal girişimci yoksulluğu azaltma girişimlerinin başarısının bir başka belirleyicisi olarak önerilmektedir (Wu ve Si, 2018).

Güneydoğu Asya'da, Setiawan ve diğerleri (2023) güçlendirmenin, yoksulluk sınırının altındakiler için pazar erişimini artırarak toplum üyelerini olumlu yönde etkilediğini; Orta Doğu'da Sadabadi ve Rahimi

Rad (2021) İran'ın Tahran şehrinin belirli bölgelerinde sosyal girişimcilik yoluyla güçlendirme stratejilerinin marjinalleşmiş bireylerin yoksulluktan kurtulmasına yardımcı olduğunu; Toumi, Ghaleb ve Akimowicz (2023), Tunus'ta girişimcilik, ekonomik güçlendirme ve yoksulluğun azaltılması için yapılan araştırmada güçlendirme ile yoksulluğun azaltılması arasında, özellikle kırsal ve çatışma sonrası ortamlarda, olumlu bir ilişki olduğunu göstermiştir. Shepherd, Parida ve Wincent (2021), Hindistan'da yoksulluğun ortadan kaldırılması için gecekondualarda yaşayan girişimciler arasında sağlık ve eğitimin önemli olduğunu, Arejiogbe vd., (2023) Nijerya genelinde toplum üzerinde sosyal girişimciliğin etkisinin artırılmasıyla yoksulluğun nasıl azaltılabileceğinin daha iyi anlaşılması için sosyal inovasyon, sosyal değer ve etkiye ihtiyaç duyulduğunu vurgulamışlardır. Bu örnekler gösteriyor ki; sosyal girişimcilik, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına güçlü bir katkı sağlayabilir ve toplum refahını etkileyen sosyal sorunlara sürdürülebilir, toplum temelli çözümler sunabilir (Akt., Majeed vd., 2024).

Bu düzeydeki çabaların uzun vadeli sürdürülebilirliği son derece önemlidir. Özellikle az gelişmiş yoksul bölgelerde, sınırlı fon kaynakları, kayıt dışı ekonomiler (Bruton vd., 2014) ve mikro kredi kredilerinde (Khandker 2005; Weidner vd., 2010; Akt., Wu vd., 2016) kısıtlamalar olabilir. Sürdürülebilir olmayan operasyonlar, yoksul insanların yalnızca geçici fırsatlardan yararlanabileceği anlamına gelir. Sonraki başarısızlık, sonraki girişimcilik girişimleri üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilir. Sürdürülebilir olmayan girişimcilik, gerçek anlamda yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlamayacaktır (Wu ve Si, 2018). Buradan yola çıkarak hemen akla gelen ve son yıllarda bazı araştırmacıların dikkat çektiği bir başka kavram olan “*yenileyici yoksulluğa*” bakabiliriz. Yenileyici yoksulluk, yoksulluğa geri dönüş, yoksulluk sorunu yaşayan kesimlerin, öznel ve nesnel faktörlerle kısıtlanarak yoksulluktan çıkarıldıktan sonra yoksulluğa geri dönmesi olgusunu ifade eder (Xiao Mingzheng, 2021; Akt., Bai, 2022). Buradan da anlaşılacağı üzere, sosyal girişimcilik yoluyla yoksulluğun azaltılması veya yoksulluktan çıkıldıktan sonra tekrar yoksulluk döngüsü içine girilmesinin mümkün olabileceği görülmektedir. Sosyal girişimcilik uygulamalarında sürdürülebilirlik, sosyal girişimciliğin temel bir bileşenidir. Yoksulluktan çıkan kesimlerin güçlendirilmesi ile yoksulluk döngüsünün kırılması ve bir daha eski duruma dönüşün olmayacağı bir değişim ancak sürdürülebilirlikle sağlanabilir. Dolayısıyla sosyal girişimciliğin yoksulluğa dönüş sorununu çözmek için ortaya çıkan etkili bir araç haline geldiğini söylemek mümkündür.

Girişimciliğin ekonomik kalkınmayı teşvik etme ve yoksulluğu azaltmadaki etkisi oldukça açık olsa da önceki araştırmalardaki üç önemli eksiklik, ilgili süreçleri anlamamızı sınırlandırıyor. Birincisi, gelişmekte olan ekonomilerde girişimciliğin ekonomik kalkınmayı teşvik etmesinin ve yoksulluğu azaltmasının altında yatan mekanizmalar son yıllarda artan bir şekilde akademik ilgi kazanmış olsa da (Bruton vd. 2013-2014; Akt., Wu ve Si, 2018) süreç yine de yeterince araştırılmamıştır. Bu kısmen, yükselen ve gelişmiş ekonomileri birbirine bağlayan nispeten karmaşık hukuk sisteminden kaynaklanmaktadır. Batılı bilim insanları, uzun süre devam eden bir sistem altında işletmelerin gelişimini vurgulama eğiliminde olmuşlardır. Gelişmekte olan ekonomilerdeki yoksul bölgelerin büyük

çoğunluğu, Batı ülkelerindeki durumdan çok farklı olarak, doğal çevrelerinden ve nispeten düşük, hatta hareketsiz nüfus kalitesinden kaynaklanan dezavantajlara sahiptir. Başka bir deyişle, girişimciliğin nispeten gelişmiş bir kurumsal çerçeveden veya homojen bir durumdan faydalanması gerektiği varsayılmıştır. Bununla birlikte bu tür önkoşullar, gelişmekte olan birçok ekonomi durumunda açıkça uygulanabilir değildir. Bu nedenle bunlara duyulan ihtiyaç son yıllarda bilim insanları tarafından giderek daha fazla sorgulanmaktadır. İkincisi durum ise gelişmekte olan birçok ülkede ekonomideki yasal düzenlemelerin hala yapım aşamasında olmasına rağmen, bu tür ekonomilerdeki hükümetler, tabandan yeni başlayanları teşvik eden ve yoksulluğu azaltabilecek kurumları ortaya koymada ve uygulamada bazen agresif bir duruş sergileyebilmektedir. İyi bir örnek, Çin'in kitlesel girişimcilik ve yenilikçilik kampanyasıdır. Çin'in girişimcilik yoluyla yoksulluğu azaltmadaki başarısı büyük ölçüde hükümetin piyasalarla el ele çalışmasına bağlanabilir. Bu nedenle, girişimciliğin yoksulluğu azaltmada nasıl başarılı olduğuna dair herhangi bir araştırma, hem dışsal faktörlerin (örneğin, devlet yardımı, sivil toplum kuruluşları) hem de içsel faktörlerin (örneğin, yoksul insanların kendi inisiyatifi) rolünü hesaba katmalıdır (Wu ve Si, 2018). Üçüncü bir endişe ise, çalışmaların dağınık doğasıdır. Sosyal girişimcilik yoluyla yoksulluğu azaltılması yönünde yapılan çalışmalar ve sunulan çözümler noktasında kapsamlı bir inceleme ve sistematik araştırmaların çok az olduğunu ortaya koymaktadır. Girişimcilik yoluyla yoksulluğu azaltma mekanizması üzerindeki çalışmalar (Ahlstrom 2010; Allison ve diğerleri 2013; Boso vd., 2014; Akt. Wu ve Si, 2018) birleşik bir çerçeveden yoksundur. Bunun nedenlerinden biri, yoksul bölgelerde büyük ölçekli makro ve mikro düzeyde verilerin toplanmasının kolay olmamasıdır. Ayrıca, sosyal girişimcilik yoluyla yoksulluğun azaltılmasına ilişkin çalışmaların çoğu teori odaklı olmaktan çok problem odaklı olmuştur. Genel olarak ifade etmek gerekirse, yayınlanan çalışmalar, bu önemli süreci açıklamak için tutarlı bir teorik çerçeve oluşturmaktan oldukça uzaktır (Wu ve Si, 2018). Son birkaç on yılda Çin, şüphesiz dünya çapındaki yoksulluk düzeyinin azaltılmasına en fazla katkıyı yapan ülkedir. Birleşmiş Milletlerin 2015 Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu, dünyadaki yoksulluğun azaltılmasının %70'inden fazlasını Çin'e borçludur (Si vd., 2015). Dolayısıyla Çin'in yoksulluğu azaltma deneyimi gerçekten de dünya çapında daha fazla bilimsel ilgiyi hak etmektedir.

İnovasyonun kalkınmanın itici gücü olduğundan daha önce bahsedildi. Sosyal inovasyon ise sosyal sorunlara daha etkili, verimli veya var olandan daha adil olan yeni bir çözüm üretmektir (Phills ve diğerleri, 2008; Akt., Fahrudi, 2020). Sosyal inovasyon, iş yaparken sosyal bir ihtiyacı karşılamaya odaklanır. Yenilik, pazar ve tüketici ihtiyaçlarının karşılanmasına vurgu yapar ve sosyal girişimcilik ile yakından ilişkilidir. Sosyal girişim ve sosyal işletme biraz farklıdır. Birincisi baskı karşısında daha çok sosyal hedeflere yönelme eğiliminde olduğu, ancak bunun tersine, ikincisi, baskı altındaysa daha çok ticari hedeflere yönelme eğilimindedir (Burkett, 2010; Akt., Fahrudi, 2020). Toplumsal sorunların çözümünde kamu sektörü, özel ve sivil sektörlerin birlikteliklerinin gerekliliğini (Kotler ve Lee, 2009: 414) temsil eden sosyal girişimcilik olgusu girişimcilik prensipleriyle sosyal değeri örtüştürerek sektörler arasındaki ilişki biçimini daha dirençli bir hale getirecektir (Henton vd., 1997: 152). Burada

söz konusu birlikteliğe zemin sağlayan konjonktürde öncelikle piyasanın daha geniş bir alana yayılmasıyla ortaya çıkan iş ruhunun oluşturduğu (Ryan, 1999: 131) ve kâr amacı gütmeyen kuruluşları dönüşüme ittiği ticari ilişkilerin, yoğunluk kazanan rekabetçi ortamın etkili olduğu görülmektedir (Mort vd., 2003: 77). Bu konjonktür bir yandan hayırseverlik ile girişimcilik stratejilerini bir araya getirirken (Haugh, 2005: 4) diğer yandan sosyal değere odaklı iyilik temelli hayırseverlik faaliyeti ile ekonomik değere odaklı kişisel çıkar temelli ticari faaliyeti bütünleşik bir motivasyonda uzlaştırmayı başaran (Dees, 1998b: 60) sosyal girişimciliğe uygun bir zemin sağlamıştır. Bu anlamda sosyal girişimci yaklaşım, sosyal değer yaratma mücadelesi noktasında kamu sektörü, özel sektör ve gönüllü kuruluşları bir araya getiren stratejisi yoluyla (Austin, 2006: 22) kurduğu sektörel birliktelik ile yoksulluk sorununa yönelik anlamlı bir mücadele içermektedir (Akt., Güler, 2008: 79). Diğer yandan sürdürülebilir kalkınma, sosyal misyonu önceleyerek elde edilen geliri tekrar sosyal etki yaratma yönünde kullanan sosyal girişimcilik olgusu ile yakından ilişkili bir konudur. Sosyal girişimciliğin sürdürülebilir kalkınmaya sağlayacağı katkıları, ürettiği sosyal ve ekonomik değerler üzerinden okumak mümkündür.

Yoksullukla mücadelede sürdürülebilirlik son derece önemlidir. Sosyal girişimciler, toplumsal sorun ve ihtiyaçlara yenilikçi çözümler üretirken, aynı zamanda kaynakları verimli kullanması ile sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik sosyal kalkınma açısından daha dengeli, gelecek nesilleri önemseyen ve eşitlikçi bir paylaşımı temel alırken, diğer yandan sahip olunan kaynakların sadece tüketilmesi değil aynı zamanda tüketilir ve üretilebilir bir biçimde ele alınması gerektiğini ortaya koyar. Dolayısıyla, sosyal ve ekonomik kalkınmayı etkileyecek olan kaynakların sürdürülebilirliği, aynı zamanda yoksulluk döngüsünden çıkmanın önemli bir yolu olarak görülebilir. Öncelikle sosyal girişimciliğin bir sosyal sorun olan yoksullukla mücadele kapsamında maddi ve insani olmak üzere iki önemli kaynağa ihtiyacı vardır. Bu sistemde girdi olarak sosyal amaçla birlikte maddi ve insani kaynaklar bir araya getirilir, çıktı olarak ise sosyal değerle birlikte maddi ve insani kaynaklar elde edilir. Böylece yaratılan sosyal etki yoluyla, sosyal sorunun çözümü gerçekleştirilir. Sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde, maddi ve insani kaynaklar yeniden aynı sosyal amaç ile işleme sokulur, çevresel etki yaratmak suretiyle kaynaklar büyütülür. Bu noktada sosyal girişimcilik faaliyetleri büyüyeceğinden hem istihdam hem de maddi ve insani kaynakların artırılması mümkün olur. Sosyal girişimciliğin ürettiği ekonomik değerler içinde en temel ve önemli olanı ise (Özdemir, 2010: 98) pasif ve aktif olmak üzere iki farklı biçimi olan istihdam uygulamasında (Akt., Biçerli, 2010: 56) görünür olmaktadır.

Sosyal girişimciliğin sürdürülebilirliğini en temelde sağlayan ve sosyal değer yaratmasına imkân tanıyan boyut ilişkilerin sürdürülebilirliğidir. Burada üç önemli hususa değinmek gerekir. Bunlardan biri insan kaynağı, diğeri ise finansman ve sosyal sermayedir. Sosyal girişimcilik sosyal sermayeden faydalanırken aynı zamanda gelişimini de katkıda bulunmaktadır. Yani bir yandan üretirken diğer yandan tüketmektedir. Üretmiş olduğu sosyal ağlar ise sosyal girişimciliğini sürdürülmesi için yeni kaynaklar için fırsatlar sunmaktadır. Burada sosyal sermayenin iki temel unsuru olan sosyal ağlar ve

güven konusu ayrıca ele alınıp tartışılmalıdır. Ancak, güven hiç şüphesiz burada öne çıkan temel faktördür. Yoksullukla mücadele, uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde pek çok farklı kuruluşun etkinlik gösterdiği bir alan olarak (Şenses, 2001: 308; Akt., Güler, 2011) kamu, özel sektör ve sivil toplumun iş birliği içinde çalışmasının gerekli olduğu bir mücadeleyi içermektedir. Sosyal sorunlara yeni bir bakış açısı sağlayacağı düşünülen özellikle sivil toplum kökenli olarak gelişen sosyal girişimcilik faaliyetleri bu nedenlerden ötürü önemli görülmektedir (Güler, 2011). Sosyal girişimcilik ekonomiye bir dinamizm getirerek önemli pek çok sosyal ve çevresel sorunların çözülmesinde katalizör görevi üstlenmektedir (Glancey ve McQuaid, 2000; Akt., Güler, 2011). Sosyal girişimciliğin gelişmesi için hem çevreden talep gelmekte hem de sosyal girişim arzı dünyada hızla artmaktadır. Çevre ve sağlıkta yaşanan krizler, giderek artan ekonomik eşitsizlik, kamu hizmetlerinde hükümetlerin yetersiz kalışı, sivil toplum örgütlerinin artan rolü, kaynak bulma yarışı ve serbest piyasa anlayışı karşısında devletin sınırlandırılması benzeri çok önemli konular gündeme gelmiştir. Sosyal girişimciler, dezavantajlı durumda olan kesimlerin karşılaştığı birçok sosyal soruna çözüm üretmekte ve ayrıca, devletin ve özel sektörün ulaşamadığı, sosyal dışlanmışlık yaşayan yoksullara yardım eli uzatmak suretiyle kalıcı olarak yoksulluktan kurtulmaları için yoğun bir çaba göstermektedir. Birçok sosyal soruna kaynaklık eden yoksulluk, daha farklı ve yenilikçi yaklaşım içinde yeni stratejiler benimseyen sosyal girişimcilerin uygulamaları ile çözüme kavuşturulabilir. Sosyal sorunları yenilikçi arayışlar ile çözmeye çalışan sosyal girişimcilerin önemi yoksulluk gibi bir sosyal sorunu çözme noktasında kendini daha çok hissettirmektedir. Özellikle son yıllarda sosyal girişimcilerin yoksullukla mücadelede başarıyı yakalamış örnekleri oldukça fazladır. Buradan yola çıkarak yoksulluğun farklı ve yeni bir bakış açısıyla ele alınması gerektiği açıktır (Güler, 2011).

Sosyal girişimcilikle ilgili hemen her çalışmanın bulunduğu ortak nokta, yoksulluk ve işsizliktir. Yoksulluğun ve işsizliğin nasıl ortaya çıktıkları, nasıl bir süreç içerdikleri ve nelere sebep oldukları üzerine farklı bakış açılarına dayanan çok şey söylemek mümkündür. *“Yoksulluğun ve işsizliğin, insanlığın en çok acıya yol açan temel sorunları arasında olduğuna, sosyal ayrışmaları derinleştirdiğine, sosyal barışı zedelediğine”* pek fazla itirazın gelmeyeceği de düşünülmektedir. O halde; “sosyal girişimcilik, yoksulluğu ve işsizliği çözecek sihirli bir dokunuş mudur?” sorusuna nasıl bir cevap verilmelidir? Sosyal girişimciliğin sihirli dokunuşla çözümü getiremeyeceği açıktır. Sosyal girişimciliğin iddiası, yoksulluk ve işsizlik başta olmak üzere, sosyal sorunların yıpratıcı etkilerini azaltmaktır. Bunu sağlayabilmek için de *“sosyal sorunları fark edebilme, sosyal ihtiyaçlara dikkat çekebilme, sosyal değer yaratabilme ve sosyal inovasyon gerçekleştirebilme”* becerilerini içeren süreçleri birlikte yürütebilmek önemlidir. Temelde varlık sebebi sosyal sorunlara kalıcı çözümler üretmek olan sosyal girişimler, mevcut kaynaklarla yetinmemekte ve kaynakların sınırlarını genişletme ya da kullanım kapasitelerini artırma sonuçlarından en az birini yaratmaya çabalamaktadırlar. Bu çalışmaların uzun dönemdeki getirisi ise ortaya konulan çabalara ve hedeflere göre kaynakların daha adil ve etkin kullanımı, bununla beraber azalan işsizlik, yoksulluk ve eğitim seviyesindeki artışlarla

ortaya çıkmaktadır (Demirel, 2017). Sosyal inovasyon yoksulluğu nasıl azaltabilir? Dünya çapında yoksulluğun azaltılması için çok sayıda girişim, sosyal medya kullanılarak yürütülmüştür. Karnani'ye göre (2017), yoksulluğu azaltma girişimleri, yoksullara uygun geniş çaplı işler yaratmaya odaklanmalıdır. Yoksulluğun azaltılması noktasında sosyal girişimcilik için üç temel ve acil problem; finansman eksikliği, hükümet politikaları ve kapasite eksikliği olarak ifade edilmektedir. Bunları aşmanın yolları sosyal girişimcileri desteklemek için girişimcilik ekosistemi oluşturmak, kaynaklarda çeşitliliği arttırmak, yeterli destek organizasyonları oluşturmak, girişimciler için öğrenme fırsatları sağlamaktır. Diğer yandan üniversite-sanayi ilişkileri ve hükümetlerin sosyal girişimcilik ekosistemlerini desteklemesi gerekiyor. Ayrıca üniversiteler, sosyal girişimcilerin kapasitelerini geliştirmeye yönelik girişimcilik programları yapmak suretiyle böyle bir katkı sunabilir. Özel sektör ve kamu sektörleri arasında iş birlikleri sosyal inovasyonun gelişmesine önemli katkılar sunabilir (Akt., Fahrudi, 2020). Yoksulluğu temel sorun olarak kabul eden ve yoksulluğun nedenlerini yenilikçi bir bakış açısıyla ele alan, sürdürülebilir çözümler ve toplumsal etki yaratma gayesiyle hareket eden sosyal girişimcilik, birey ve toplulukların ekonomik dışlanmadan kurtulma, sosyal işlevselliğin arttırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi noktasında önemli katkılar sunabilir.

5.1. Yoksulluğun Azaltılmasında Yönelik Yapılan Bazı Araştırmalar

Sosyal girişimcilik yoluyla yoksulluğun azaltılmasına yönelik çeşitli araştırma ve çalışmalar yapılmış ve bu süreçler günümüzde de devam etmektedir. Yoksullukla mücadele kapsamında yapılan çalışmalardan bazı örneklerle aşağıda kısaca yer verilmiştir.

Yoksullukla mücadelede dünyaya örnek olmuş en önemli proje hiç şüphesiz ki mikro kredi alanındaki sosyal girişimci faaliyetleri ile Grameen Bankası'dır. 1974'te Bangladeş'teki yoksulluk, çaresizlik, açlık, işsizlik, evsizlik ve kıtlık felaketinin yaşandığı bir dönemde, insanların tefecilere mahkûm oluşu Muhammed Yunus'u yoksullara hizmet verecek bir banka kurmaya yöneltmiştir. Yaşanan derin krizin beklediği acil çözüm karşısında bir grup öğrencisiyle birlikte sorunun çözümünü alanda aramaya karar vermiş (Yunus, 2003) ve 1976 yılında Bangladeş'te kurulan banka, yoksulluğun bir hayırseverlik unsuru olmaktan çıkarılarak, yoksulların yeteneklerinin geliştirilmesi ve üretim sürecine dâhil edilmesini sağlama hedefine odaklanmıştır. Grameen Bankası, az gelişmiş ülkelerde sınıf mücadelesinden çok *"barışçı, katılımcı ve kadınların sosyo-ekonomik konumunu güçlendirici"* bir seçenek sunarak uluslararası arenada ilgi uyandırmış ve önemli fon desteklerini arkasına almayı başarmış, yoksulluğun önlenmesi ve azaltılmasına çok değerli katkılar sunmuştur (Güler, 2011; Akbulaev vd., 2017). Yoksullukla mücadelede Muhammed Yunus ve Grameen Bankası Mikrokredi Modeli, bankaların kredi vermekten kaçındığı, yoksul ve dezavantajlı konuma sahip olan kesimlere duyduğu güven bu ürünün ortaya çıkarmasında etkili olmuştur. Mikrokredi küresel yoksulluğun azaltılmasında kullanılabilecek bir yöntem olup, yoksul insanlara çok az miktarda sağlanan kredili finansman imkanları ile onların yoksulluktan kurtularak istihdama dahil edilmelerine imkân sağlamaktadır (Demir, 2016). Görüldüğü üzere Grameen Bank, yoksulları merkezine alan ve öncelikle yoksullukla mücadele eden bir sosyal

girişim faaliyeti olarak ortaya çıkmış, bunu yaparken sürdürülebilir olma koşullarını asla göz ardı etmemiştir. Grameen Bank'ın Aralık 2024 itibarıyla çalışan sayısı 23.397'dir. Grameen Bank şu anda ülkedeki 81678 (%94) köyde bulunmaktadır ve 10,64 milyon borçlu üye aracılığıyla yaklaşık 45 milyon kişiye (aile üyeleri dahil) hizmet vermektedir. Grameen Bank'ın mikro kredi programı, dünyanın birçok ülkesinde yoksulluğun hafifletilmesinde başarılı bir model olarak uygulanmaktadır (Grameenbank.org., 2025)². Kalkınma noktasında sürdürülebilirlik vurgusu eksik kalan Grameen Mikro kredi Modeli, diğer taraftan kaynak ve ağlar anlamında sürdürülebilirlik vurgusu yapmanın yanında başarılı bir örneklem sergilemektedir. Nitekim çeşitli kısıtlamalar sebebiyle emek piyasasının dışında kalanları yoksulluktan uzak tutmak amacıyla istihdam etmesinin yanında yoksulları kendi işlerini kurmak yoluyla ekonomik anlamda güçlendirmek ve kurulan iş aracılığıyla yeni istihdam kanalları açmak yönüyle Grameen Bank uygulaması kaynak sürdürülebilirliğinin en çarpıcı örneğidir (Biçerli, 2010: 69). Kurduğu kadın grupları ile üyeler arasındaki ilişki biçimini yoğunlaştıran ve öne çıkaran mikro kredi uygulamasının insanlar arasında yaygınlaşmaya başlamasıyla da artan miktarda uygulamaya sosyal sermaye kaynağı taşımaktadır. Kredi ödemeleri konusunda yaygın bir güvensizlik ortamında olan yoksulların büyük bir kısmının geri ödemeleri başarılı şekilde yapmaları ise sosyal ağ kaynağının oluşturduğu güven ekonomisiyle doğrudan ilişkilidir. Ulaşılan yoksul sayısının yanında sağlanan kredi miktarları ve uygulamaya katılan ülke sayıları da başarının niceliksel ifadesidir. Dar gelirli insanlara küçük ölçekli krediler vermeyi ifade eden bu sistem, yoksul insanları yardıma bağımlı kılmak yerine girişimciliklerini artırarak güçlendirmeyi amaçlamıştır. Niceliksel açıdan bakıldığında uygulamanın başarısı, istihdam ve geri ödeme noktasında ortaya çıkmaktadır. Yunus'un ortaya koyduğu yoksullukla mücadele modelinde görülen temel unsurların da sosyal girişimciliğin ifade olunan lider, kaynak, sosyal sermaye, yenilikçi yöntem ve sosyal fayda bileşenleriyle örtüştüğü görülmüştür. Ayrıca inovasyon sağlama, sektörel birliktelik kurma ve sürdürülebilir destek verme şeklinde toparlanabilecek olan sosyal girişimciliğin işlevlerinin de bu modelde anlamlı karşılıklarının bulunduğu söyleyebiliriz. (Mengü, 2016).

Bangladeş'in Bogura bölgesinde kırsalda yapılan ve 172 kadın girişimcinin katıldığı nicel bir araştırmada, kadın sosyal girişimciliğinin arttırılmasının yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma ile aynı zamanda sosyal sermayenin, yaratıcılığın ve yenilikçiliğin kadınların girişimcilik büyüme performansına ne ölçüde katkıda bulunduğuna dair yeni bir vizyon ortaya koymak amaçlamıştır. Araştırma sonuçları kadın girişimciliğinin büyümesinin kırsal yoksulluğun azaltılmasıyla anlamlı ve pozitif bir şekilde ilişkili olduğunu; sosyal sermaye, yaratıcılık ve yenilikçiliğin kadınların girişimcilik büyüme performansı ile önemli ölçüde bağlantılı olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre sosyal sermayenin birçok yönünün yanı sıra yaratıcılık ve yenilikçiliğin, kadınların girişimci çabaları yoluyla yoksulluğun azaltılmasına dolaylı olarak katkıda bulunduğunu göstermiştir (Islam, Shariful ve Rahman, 2023). Araştırmacılar, bu sonuçlara dayanarak özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki politika yapıcılarının ve hükümetlerin, yenilik ve sosyal sermaye potansiyelinden yararlanarak

² www.grameenbank.org.bd Erişim Tarihi: 10.03.2025

kadınların girişimci faaliyetlere katılımını teşvik etmelerini önermiştir. Zhang ve arkadaşları tarafından Çin kırsalında gerçekleştirilen ve Çin Ulusal Sosyal Bilim Vakfı tarafından desteklenen, dokuz farklı bölgeden seçilen sosyal girişim organizasyonları üzerinde vaka çalışması yöntemi kullanarak bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada, sosyal girişimcilik sürecini ve sosyal fırsatların belirlenmesi ve geliştirilmesine dayalı olarak kırsal bölgelerdeki yoksulluğu azaltmak, sosyal girişimciliğin etkinliğini ortaya koymak ve sosyal girişimciliğin sorun çözme süreç mekanizmasının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Sosyal girişimciliğin sosyal fırsatları belirleme, geliştirme ve gerçekleştirme süreci olduğunu ve sosyal girişimciliğin yarattığı ekonomik değer, sosyal değer ve ekolojik değerın kırsal ekonomik, sosyal ve ekolojik yoksulluğun çözümüne karşılık geldiği ortaya konmuştur (Zhang vd., 2022). Pakistan'ın Hayber Pahtunha eyaletinde bulunan Mardan bölgesinde, Sivil Toplum Örgütleri ve çeşitli vakıflar üzerinde faaliyet gösteren 150 sosyal girişimci arasında yapılan bir araştırmada, sosyal girişimciliğin, yoksulluğun azaltılmasıyla anlamlı ve olumlu bir şekilde ilişkili olduğu, ancak sosyal girişimciliğin desteklenmesinin önemli ölçüde hükümet politikalarıyla bağlantılı olduğuna dikkat çekilmiştir (Sultan vd., 2020). Nijerya'da bir grup araştırmacı, Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) ve Mikrofinans Bankası gibi sosyal çalışmalarda yer alan sosyal girişimcilerden oluşan 262 katılımcı üzerinde yaptıkları bir araştırmada, sürdürülebilir kalkınma için sosyal girişimciliğin ve yoksulluğun azaltılmasının etkisini ele almışlardır. Araştırmada yoksulluğun %40 seviyelerinde olduğu ifade edilen Nijerya'da sosyal yeniliğin, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun azaltılması üzerinde önemli bir etkisi olduğunu; sosyal girişimcilik, sosyal değer yaratma ve çevresel sürdürülebilirlik arasında pozitif ilişki ortaya konmuş; sosyal girişimciliğin önemli bir bileşeni olan sosyal etkinin, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasında, özellikle bireylerin beceri edinimi ve gelişiminde yer alan işletmelerin topluluklardaki bazı sosyal sorunları önemli ölçüde azaltabileceği yönünde kuvvetli bulgulara ulaşmışlardır (Arejiogbe vd., 2023). Bu çalışmalar, sosyal girişimciliğin temel ihtiyaçları karşılamak ve dolayısıyla yoksulluğu azaltarak sosyal bir misyonu yerine getirme yeteneğine sahip olduğu yönünde önemli ipuçları vermektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

Sosyal girişimlerin temelinde yer alan sosyal fayda yaratma niteliği, toplumun ihtiyaç duyduğu alanlarda hedef gruplara sundukları katkıyı, toplum için sosyal etki ortaya koymalarını ve sosyal sorunlara yeni bakış açılarıyla çözüm üretmeleri bakımından son derece önemlidir. Yoksullukla mücadele etmeyi bir misyon olarak benimseyen sosyal girişimcilere olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Sosyal hizmetin özel gereksinime sahip birey, aile ve çeşitli grupların ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal işlevselliğinin sağlanması ve kalıcı olarak yoksulluktan kurtulmaları için üstlenmiş olduğu görevlerin başarıya ulaşmasında sosyal girişimciliğin en önemli bileşenlerinden biri olan sürdürülebilirliğin dikkate alınması ciddi bir fark yaratacaktır. Sosyal girişimcilik farklı sektörlerden aktörlerin katılımıyla birlikte, artan sosyal sorunların çözümünde sosyal hizmete farklı bir bakış açısı sunabilir. Sosyal hizmetin sahada gerçekleştirdiği uygulamalarında, başta yoksulluk olmak üzere, sosyal sorunlarla başa çıkabilmek ve bu

sorunların kalıcı olarak üstesinden gelebilmesi için yenilikçi, sürdürülebilir ve çözüm odaklı bir anlayışla hareket etmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Sosyal girişimcilik bir seferlik yapılacak projelerle ilgili değildir. Uzun vadeli ve geleceğe dönük sosyal bir yatırım beklentisini içerisinde ele alınan, mevcut kaynaklarla sınırlı olmayan, kendi kaynaklarını üreten ve sürdürülebilirlik çerçevesinde sorunlara kalıcı çözümler üretme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin sosyal hizmet bilim ve mesleği içinde farklı alanlara entegre edilmesi, örneğin eğitim ve uygulamalarda dikkate alınması sosyal hizmete yeni bir ivme kazandıracaktır.

Sonuç olarak araştırmalara baktığımızda, özellikle gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelerde sosyal girişimcilik faaliyetlerinin yoksulluğun önlenmesi ve azaltılmasında son derece önemli katkılar sağladığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Gelişmiş ülkelerde uzun yıllar önce fark edilen ve uygulama alanı bulan sosyal girişimcilik, istihdam sağlama, katma değer üretme ve sosyal fayda sağlamak suretiyle refahı tabana yayarak toplumsal birlik ve bütünlüğün oluşmasında önemli bir görev üstlenmiştir. Sosyal girişimsel faaliyetlerin, sosyal inovasyon ve sürdürülebilirlik çerçevesinde yürütmüş olduğu bu çalışmaların aynı zamanda yoksulluğun kaynaklık ettiği sosyal sorunların önlenmesi, azaltılması ve yoksulluğun yenilenmeden kalıcı olarak ortadan kaldırılmasında sosyal hizmete yol gösteren ve önemli ipuçlarını içinde barındıran bir model olabileceğini söylemek mümkündür.

Çalışma kapsamında sosyal girişimciliğin sosyal hizmet eğitimi içerisine entegre edilmesi şiddetle önerilmektedir. Sosyal hizmet sahada gerçekleştirilen bir meslek ve disiplindir. Buradan hareketle özel gereksinime sahip birey, aile ve grupların ihtiyaçlarına çözüm ararken, sosyal girişimciliğin ortaya koyduğu sosyal etki, sürdürülebilirlik, sosyal gelişim ve değişim ve yenilikçi bakış çerçevesinde sorunlara yaklaşımları açısından hem uygulayıcılara hem de sunulan hizmetlere kalıcı ve değerli bir katkı yapabilir. Türkiye’de sosyal girişimciliğin yasal alt yapısının oluşturulması, halen hibrid olarak örgütlenen bu yapıların daha sağlıklı işleyebilmesi için gereklidir. Bunun için öncelikle kalkınma planları ve ulusal eylem ve strateji belgelerinde sosyal girişimciliğe daha fazla yer verilmesi, sosyal politikaların daha etkin bir biçimde uygulanması için önemli avantajlar sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Acomi, Ovidiu., Acomi, Nicoleta., Ochoa Siguencia, Luis., Ochoa-Daderska, Renata., Kübra, ALACA., Laura, AMORUSO., Burcu, KARA., Fabiola, PORCELLI., Savino, RICCHIUTO. (2021). *Sosyal Girişimcilik Araç Kiti*.
- Akbulaev, N., Ahmedov, T., Aliyev, Y. (2017). Yoksulların Bankası Grameen Bank. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi* (TURKSOSBİLDER) Cilt 02, Sayı 01, Sayfa 56-70.
- Albayrak, E., Birinci, M. (2024). Sosyal Hizmet ve Yoksulluk Kültürü Arasındaki İlişki. S. Paksoy ve H. Çiftçi (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Güncel Çalışmalar -5 içinde* (s. 283-344). İksad Yayınevi.
- Apaydın, E., Altun, F. (2021). Sosyal Girişimcilik ile Sosyal Hizmet Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(39), 777-803.

- Arejiogbe, OE, Moses, CL, Salau, OP, Onayemi, OO, Agada, SA, Dada, AE ve Obisesan, OT (2023). Bolstering the Impact of Social Entrepreneurship and Poverty Alleviation for Sustainable Development in Nigeria. *Sustainability* 2023, 15, 6673. <https://doi.org/10.3390/su15086673>
- Bai, Yusen. (2022). Solutions to prevent poverty-returning in the post-poverty era — Social entrepreneurship research based on the perspectives of social capital, legitimacy and organizational driving force. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*. 3. 51-69. 10.54097/ehss.v3i.1549.
- Biçerli, K. (2010). *Sosyal Girişimcilik ve İstihdam*. Besler, S. (Ed.). (2010), Sosyal Girişimcilik ve Pazarlama (1.Baskı, s. 55-92) Beta, İstanbul.
- Birinci, M. (2018). Sosyal Hizmet Örgütleri ve Yenilikçi Yaklaşımların Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2), 43-62.
- Birinci, M. (2021). Stratejik Yönetim ve Sosyal Hizmet Örgütleri Açısından Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 32(1), 251-273.
- Birinci, M. (2022). Sosyal Hizmet Örgütlerinde Personel Güçlendirme ve Örgütsel Vatandaşlık İlişkisi. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3 (1). 101-117.
- Birinci, M., Altun, F., Sevim, K. (2017). Sosyal Çalışma ve Yönetim Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10-11), 205-221.
- Birinci, M., Bulut, T. (2020). Covid-19'un Sosyo-Ekonomik Yönden Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkileri: Sosyal Hizmet Bakış Açısından Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 62-68.
- Bruder, Ignas. (2021). A Social Mission is Not Enough: Reflecting the Normative Foundations of Social Entrepreneurship. *Journal of Business Ethics*. 174. 10.1007/s10551-020-04602-5.
- Budak, G. (2015). Yoksulluğa İnovatif Bir Çözüm; Sosyal Girişimcilik. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 21-36.
- Bulut, Y. (2012). Yoksulluk Sorunu Üzerine İki Çalışma. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(7), 193-200.
- Can, Y. (2017). Yoksulluk, Yerel ve Küresel Eşitsizlikler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (63), 1111-1126.
- Ciambotti, G. (2020). Social Entrepreneurship And Scaling Strategies For Poverty Alleviation. 10.1007/978-3-319-69625-6_115-1.
- Demir, Ö. (2016). İstihdam Yaratmada Mikro kredi Uygulamalarının Etkinliği. *İş ve Hayat*, 2 (3), 57-75.
- Demirel, E.T. (2017). Sosyal Girişimcilik. Fırat Üniversitesi, İİB Fakültesi.
- Duyan, V., Bayır, Ö.Ö. (2016). *Sosyal Hizmete Giriş: Öğrenciler ve Uygulayıcılar İçin Bir Rehber*. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Çamur Duyan, G. (2010). Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 19-29.
- Ercan, S. (2022). Sürdürülebilirlik ve Kalkınma Bağlamında Sosyal Girişimcilik. M. Zahid Ecevit (Ed.). *Tüketim, Yönetim ve Kalkınma Bağlamında Sürdürülebilirlik* içinde (s.19-33). Gazi Kitabevi.
- Ercan, S. (2016). *Türkiye'de Sosyal Girişimcilik ve Yaratdığı Etkilerin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fahrudi, A. N. L. I. (2020). Alleviating Poverty through Social Innovation. *Australasian Accounting Business & Finance Journal*, 14(1), 71–78. <https://doi.org/10.14453/aabfj.v14i1.7>

- Fayzieva, Muyassarzoda., Bekimbetova, Mariya. (2022). Decreasing poverty through the application of social entrepreneurship. *Общество и инновации*. 2. 249-259. 10.47689/2181-1415-vol5-iss11/S-pp249-259.
- Guttermann, Alan S. (2024). Social Entrepreneurshi. SSRN: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4192876.
- Güler, B.K. (2008). Sosyal Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Güler, B. K. (2011). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimcilik: Ashoka Üyelerinden Sosyal Yenilikçi Örnek Uygulamalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(3), 79-111
- Gülmez, S. B. (2021). Sosyal Bilimlerde Makale Yazımı Üzerine. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 42: Özel sayı 1, Denizli, ss. 169-180.
- Haugh, H. (2005). A research agenda for social entrepreneurship. *Social Enterprise Journal*, Vol. 1 No. 1, pp. 1-12.
- Islam, Shariful & Rahman, Md. (2023). Role of Social Entrepreneurship in Poverty Reduction: Evidence from Studies in Bangladesh. 15. 09-25.
- Jones, K. (2024) Examining the Intersection of Entrepreneurship and Social Impact: Analyzing How Social Entrepreneurs Create Sustainable Business Models. *Journal of Human Resources and Sustainability Studies*, Studies, 315-337. doi: 10.4236/jhrss.2024.122017.
- Kabaş, T. (2006). A. Sen'in Kapasite Yaklaşımına Göre Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 17 (60-61), 77-92.
- Karim, Zahidul. (2020). Social Entrepreneurship—Power of Alleviating Poverty: A Review on Social Enterprises in Bangladesh.
- Katı, B. G., Toker, K. (2021). Bir Sosyal Değişim Katalizörü Olarak Sosyal Girişimcilik. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 5(10), 145-164.
- Kobal, H. Y. (2020). Türkiye’de Sosyal Girişimcilik Alanında Çoklu Kurumsal Mantıklar. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (24), 559-590.
- Köroğlu, S. A. (2015). Literatür Taraması Üzerine Notlar ve Bir Tarama Tekniği. *Gidb Dergi* (01), 61-69.
- Kunduracı, N. F. (2010). *Yoksullukla Mücadele- Beşerî Sermaye İlişkisi*. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayınlanmış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- Kurnaz, Ş.A. (2009). *Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu*. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. (Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi).
- Lateh, Muklis., Hussain, Mohammad., Safizal, Muhammad., Ab. Halim, Mohd Suberi. (2018). Social Entrepreneurship Development and Poverty Alleviation-A Literature Review. *Voleme 2*, p. 1-11.
- Leadbeater, C. (1997). *The Rise of The Social Entrepreneur*. London: Demos.
- Majeed, AH, Younis Agha, MN, Abbas, AF, & Kadhim, KG (2024). Innovative Solutions for Sustainable Development: The Role of Social Entrepreneurship in Poverty Reduction. *Social Entrepreneurship Journal*, 1–31.
- Martin, R.L., Osberg, S. (2007). Social Entrepreneurship: The Case for Definition. *Stanford Social Innovation Review*.
- Mascarenhas, Oswald., Kesavan, Ram., Bernacchi, Michael. (2013). Catalytic Social Entrepreneurship to Combat Desperate Poverty: A Systems Approach. *International Journal of Management Studies*. 20. 10.32890/ijms.20.2.2013.10397.

- Maya, İ., Yılmaz, A. (2018). Karşılaştırmalı Eğitim Bağlamında Bazı AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 13(1), 25-41.
- Mengü, E. (2016). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimcilik. Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Yalova Üniversitesi*.
- Metin, B. (2015). Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen'in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 9(36), 6315-6327.
- Özdoğan, F. (2010). *Yoksulluk Kültürü Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış*. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. (Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi).
- Pehlivanoglu, F., Kayan, K. (2019). Türkiye'de Girişimcilik: Mevcut Durum Analizi ve Çözüm Önerileri. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 58-78.
- Prelipcean, G., Bucaciuc, A., Cîrnu, M. (2016). Reflections on Poverty Solutions Offered by Introducing Social Entrepreneurship to Ecosystem Services. *USV Annals of Economics & Public Administration*, 16(1), 17-23.
- Ramya, J., Sharma, A., Shabnam, S., Neerja Garg and Sridharan, A. (2024). Social Entrepreneurship And Sustainable Development Goals: Aligning Business With Social Objectives. *Educational Administration: Theory and Practice*. 30. 944-952. 10.53555/kuey.v30i5.2992.
- Sahraçorpi, T., Bandi, V. (2021). Empowerment or Employment? Uncovering The Paradoxes of Social Entrepreneurship For Women Via Husk Power Systems: In Rural North India. *Energy Research & Social Science*. Volume 79 (102-153).
- Suherlan, S., Zaakiyyah, H. K. A., Ahmad, M. I. S. (2024). The Role of Business Education in Promoting Social Entrepreneurship and Poverty Alleviation in Low-Income Communities. *Jurnal Terobosan Peduli Masyarakat (TIRAKAT)*, 1(2), 99-107.
- Sultan, F., Ahmed, C., Han, E.S. ve Rahman, R.U. (2020). The Role of Social Entrepreneurship in Poverty Reduction. *Journal of Business on Hospitality and Tourism*. 14. 159-174.
- Şemşit, S., Taş, İ. (2020). Avrupa Birliği'nde Sosyal Girişimcilik. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 16(1), 103-118.
- Şen, B., Taşkesen, M.Ö. (2018). *Yoksulluk ve Sosyal Hizmet*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Uzunaslanoğlu, İ. ve Tek, S. (2021). Sosyal girişimcilik ve sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 1195-.
- Wu, Jay., Si, Steven. (2018). Poverty reduction through entrepreneurship: incentives, social networks, and sustainability. *Asian Business & Management*. 17. 10.1057/s41291-018-0039-5.
- Zaefarian, Reza., Tasavori, Misagh., Ghauri, Pervez. (2015). A Corporate Social Entrepreneurship Approach to Market-Based Poverty Reduction. *Emerging Markets Finance and Trade*. 51. 10.1080/1540496X.2015.1021606.
- Zhang X, Sun Y, Gao Y and Dong Y (2022) Paths out of poverty: Social entrepreneurship and sustainable development. *Front. Psychol.* 13:1062669. doi: 10.3389/fpsyg.2022.1062669.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarına aittir. Ayrıca yazar, bu çalışma kapsamında etik kurul iznine gerek olmadığını beyan eder.